Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Gemeente Haarlemmermeer Accountantsverslag 2020

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
27 mei 2021

CONCEPT

Foto van Haarlemmermeergemeente.nl

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Aanbiedingsbrief

Gemeente Haarlemmermeer
T.a.v. raad en college van burgemeester en wethouders
Raadhuisplein 1
2132 TZ HOOFDDORP

27 mei 2021

Referentie:

Geachte leden van de raad en het college,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan dat wij hebben opgesteld in het kader van onze controle op de jaarrekening 2020 van gemeente Haarlemmermeer. We hebben onze controle uitgevoerd in overeenstemming met onze controleplan van 17 juni 2020 en de gezamenlijke startnotitie van 22 juni 2020.

Dit accountantsverslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit onze controle. Deze bevindingen zijn openlijk en constructief besproken met de ambtelijke organisatie en de portefeuillehouder financiën.

We zullen de inhoud van dit verslag tijdens de vergadering van de auditcommissie op 27 mei 2020 bespreken. Hebt u vooraf vragen, neemt u dan contact met ons op. Wij zijn uiteraard graag bereid on de inhoud van dit accountantsverslag nader toe te lichten.

Wij bedanken u en uw medewerkers voor de medewerking tijdens onze controle.

Hoogachtend,

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. M.J.A. Koedijk RA RE
partner

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam, T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Onze kernboodschappen (1/2)

Een goedkeurende controleverklaring

Wij hebben onze accountantscontrole van de jaarrekening 2020 van gemeente Haarlemmermeer nagenoeg afgerond. Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring af te geven op het aspect getrouwheid en financiële rechtmatigheid, onder voorbehoud dat de jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door de raad. Het totaal van de rechtmatigheidsfouten en –onzekerheden komt neer op respectievelijk €4,3 miljoen en €0,3 miljoen. De fouten hebben met name betrekking aanbestedingen ad €1,5 miljoen. Daarnaast zijn er zijn in 2021 een aantal inkoopfacturen ontvangen, die betrekking hebben op 2020, maar ten onrechte niet zijn verwerkt in 2020. Dit leidt tot een fout van €0,8 - €1,8 miljoen. De fouten en onzekerheden blijven binnen de geldende tolerantieniveaus.

Impact van Covid-19 op de jaarstukken 2020

Aan het begin van 2020 hadden nog weinigen gehoord van het nieuwe coronavirus Covid-19. In een paar maanden tijd leidde het tot een wereldwijde pandemie. Het coronavirus heeft een onvoorstelbare impact op het openbare leven en op het persoonlijke leven van velen. Van economie tot veiligheid en van cultuur tot het welzijn van inwoners zelf.

Voor specifiek inzicht en monitoring van de impact van de Coronacrisis heeft het college van gemeente Haarlemmermeer een (tijdelijk) hoofdstuk ‘Coronacrisis’ ingesteld, die het college in de reguliere P&C-documenten, waaronder de jaarstukken, opneemt. Deze paragraaf geeft de (financiële) gevolgen van de crisis overzichtelijk weer.

Covid-19 heeft niet geleid tot onrechtmatigheden of bevindingen ten aanzien van getrouwheid. We concluderen dat gemeente Haarlemmermeer tijdig de juiste acties heeft ingezet om fouten en onzekerheden te voorkomen. We hebben in dat kader dan ook geen onrechtmatigheden of bevindingen ten aanzien van getrouwheid geconstateerd boven onze rapporteringstolerantie van €75.000.

De financiële vooruitzichten dwingen tot keuzes en monitoring van onzekerheden en ombuigingen

In het accountantsverslag over 2019 hebben wij met u gedeeld dat de financiële positie van Haarlemmermeer goed is en daarmee weerbaar en wendbaar. De werkelijke cijfers van 2020 laten een verbetering zien ten opzichte van 2019 (en de begroting) van de schuldquote, dit komt door uitstel van investering door corona en door de stijging van de baten door de extra bijdragen vanuit het Rijk. Ook is er veel bevoorschot vanuit het Rijk, wat een positief effect heeft gehad op de liquiditeitspositie en dus de leningportefeuille. Recent heeft het college aan de raad gemeld dat de ontwikkeling van het meerjarenbeeld naar verwachting slechter zal zijn dan in de begroting 2021 opgenomen. De nieuwe inschatting van het meerjarenbeeld kent nog veel onzekerheden. Wij adviseren daarom om naast de (mogelijke) ombuigingen in scenario’s aan te geven hoe wordt omgegaan met mogelijke toekomstige tegen- dan wel meevallers door deze onzekerheden. De raad moet via de P&C-cyclus in de gelegenheid zijn om de realisatie van de ombuigingen en de onzekerheden met een helder overzicht te monitoren.

De resultaten 2020 op de ruimtelijke projecten zijn beter dan verwacht bij het tMPG

Het jaar 2020 stond ook voor wat de gevolgen zijn op de ruimtelijke projecten ook in het teken van Covid-19, toch is op alle projecten voortgang geboekt. De markt voor met name woningbouw is goed en ook op verschillende bedrijventerreinen hebben grondverkopen plaatsgevonden. Er is over 2020 een positief resultaat gehaald door (tussentijdse) winstneming en afname van de verliesvoorziening. Het risicoprofiel is in de MPG2021 wel toegenomen, voornamelijk door het project Badhoevedorp en de toevoeging van de exploitatie Lincolnpark Tweede fase. De beëindiging van de samenwerkingsovereenkomst met SGN is binnen het ruimtelijk domein een bijzondere transactie die juist verwerkt is in de jaarrekening.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Onze kernboodschappen (2/2)

De gewenste ombuigingen nog niet gerealiseerd op het sociaal domein

Het sociaal domein kent een stevige opgave. Sinds 2015 is er sprake van een stijging van het aantal inwoners dat gebruik maakt van maatwerk-voorzieningen (Jeugd en Wmo). Gemeente Haarlemmermeer wordt voor het derde jaar op rij wordt geconfronteerd met tekorten binnen dit domein. De transformatieopgave in het sociaal domein is complex en kent vele afhankelijkheden. We hebben het college aangeraden om het inzicht in taakstellingen binnen dit domein meer expliciet te maken in de P&C-producten.

De leesbaarheid van de jaarstukken is goed

De leesbaarheid van de jaarstukken is goed. De teksten zijn compact en goed geformuleerd. Er zijn schema's en 'grafics' opgenomen die de leesbaarheid verhogen. De totale omvang van ca 280 pagina's (excl. bijlagen) is vergelijkbaar met of kent minder pagina's dan bij andere gemeenten van deze omvang. We concluderen dat de jaarstukken van gemeente Haarlemmermeer goed leesbaar zijn in vergelijking met andere 100.000+ gemeenten.

De kwaliteit van het jaarverslag wordt verder verbeterd

De raad heeft besloten dat de informatiewaarde van de jaarstukken versterking behoeft. De auditcommissie heeft het initiatief genomen om in de eerste helft van 2020 met PwC werksessies te organiseren om tot inventarisatie van de wensen en mogelijkheden te komen. De uitkomsten zijn dat de raadsleden het belangrijk vinden dat de P&C-stukken compact en overzichtelijk zijn én dat de raad keuzes kan maken ten aanzien van maatschappelijke effecten en indicatoren. De versterking van informatiewaarde wordt op een praktische wijze cyclisch tot stand gebracht. De auditcommissie, het college en de ambtelijke organisatie gaan in 2021 door met het verbetertraject. Startend met de Duisenbergmethode bij deze jaarrekening.

De interne beheersing is van voldoende niveau

In onze rapportage interim-bevindingen hebben wij ons beeld gegeven op de interne beheersing van uw gemeente. Onze conclusie was dat de interne beheersing van voldoende niveau is. De resterende bevindingen zijn onderhanden en daarvan resteerde er zeven met prioriteit 'hoog'. Hiervan waren er 6 gerelateerd aan de beheersing van de IT-omgeving. In de zomer van 2021 zullen we ons begrip van de beheersing van de IT omgeving wederom actualiseren. Daarnaast was er één gerelateerd aan de aanbestedingen. Omdat de totale onrechtmatigheid uit aanbestedingen is afgenomen en omdat de interne beheersing hier rondom is verbeterd, hebben we deze teruggeschakeld naar prioriteit 'middel'.

De rechtmatigheidsverantwoording als kans

Voor de onderbouwing van de rechtmatigheidsverantwoording steunt u op de derde lijn met de VIC en CC, een solide basis en een goed vertrekpunt om de interne beheersing in de eerste en tweede lijn verder te verbeteren. Zodat zaken eerder in het proces worden gesignaleerd en minder correctie achteraf nodig is. Dat kan door digitalisering van beheersmaatregelen in de applicaties, de basis van de IT-beheersing op orde te brengen en door inzet van tools voor continue monitoring. Vanaf controle 2021 zetten wij een monitoring tool in die Haarlemmermeer weer een stap verder brengt.

Financiële rechtmatigheid en getrouwheid van de jaarrekening is de reikwijdte van deze interne beheersing. Vervolgens kunt u dat uitbreiden naar andere kwaliteitsaspecten, zoals efficiency en effectiviteit van processen. Het 'in control statement' is een instrument om die groei in volwassenheid van uw interne beheerding te stimuleren. Het moet geen doel op zich worden, maar moet leiden tot een verbreding van de beheersing in (vooral) de processen en systemen.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

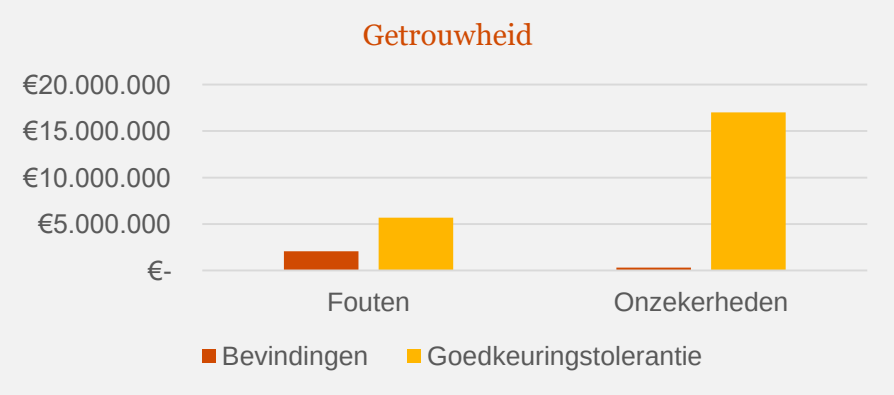
Onze conclusie

Uw jaarrekening geeft een getrouw beeld

Wij hebben onze accountantscontrole van de jaarrekening 2020 van gemeente Haarlemmermeer nagenoeg afgerond. Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring afgegeven op het aspect getrouwheid en financiële rechtmatigheid, onder voorbehoud dat de jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door de raad.

Fouten en onzekerheden geconstateerd in relatie tot getrouwheid

In totaliteit hebben we zeven controleverschillen geconstateerd in relatie tot getrouwheid. Het overzicht van deze (ongecorrigeerde) fouten en onzekerheden inzake getrouwheid wordt hier getoond. We hebben één controleverschil buiten de bevindingen vanuit de verbijzonderde interne controle gerelateerd aan het aspect getrouwheid. Dit betreft de bevinding gerelateerd aan de voortgezette controle. Daarnaast is er vanuit de externe controle één extra dossier in relatie tot de aanbestedingen als onrechtmatig beschouwd (impact: €0,3 miljoen).

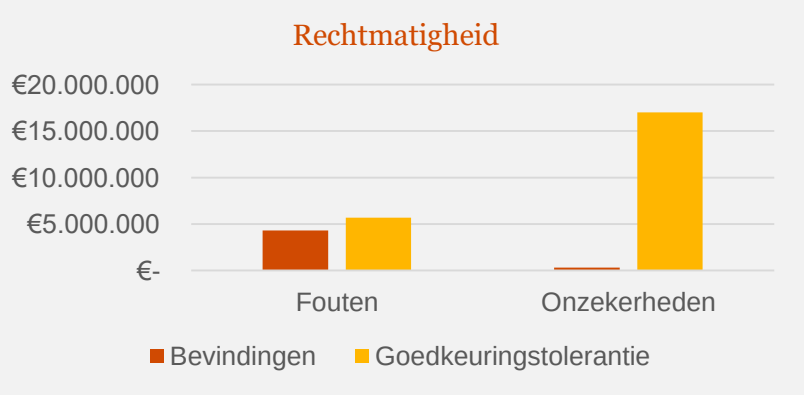

De totale rechtmatigheidsfout is €4,3 miljoen

Het totaal van de rechtmatigheidsfouten en –onzekerheden komt neer op respectievelijk €4,3 miljoen en €0,3 miljoen (2019: €3,6 miljoen en €0,3 miljoen). De fouten die voortkomen uit de rechtmatigheid hebben met name betrekking op aanbestedingen ad €1,5 miljoen. Afwijkingen in relatie tot rechtmatigheid zijn niet te corrigeren. Het overzicht van fouten en onzekerheden inzake rechtmatigheid wordt hier getoond.

Overige informatie in uw jaarverslag is consistent met uw jaarrekening

Als accountants zijn wij ervoor verantwoordelijk dat wij in onze controleverklaring verslag uitbrengen over de overige informatie die in het jaarverslag is opgenomen. Overige informatie omvat uw bestuursverslag, de overige gegevens en de bijlagen. Wij hebben geen materiële inconsistenties, materiële onjuistheden en/of omissies opgemerkt in de informatie die op grond van het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) moet worden verstrekt.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Overzicht van ongecorrigeerde fouten en onzekerheden inzake **getrouwheid**

De volgende geconstateerde afwijkingen betreffende de geconstateerde fouten en onzekerheden boven de gestelde rapporteringstolerantie van €75.000. Het college heeft geconcludeerd dat het kwalitatieve en kwantitatieve effect niet materieel is. Wij zijn het eens met de beoordeling van het college en concluderen dat het bedrag aan afwijkingen in relatie tot getrouwheid, niet materieel is.

#	Beschrijving	Jaarrekening-post	Fouten	Onzeker-heden
1	Omgevingsvergunningen: Er blijken fouten en onzekerheden uit (bedrijfsmatige) aanvragen voor vergunningen die zijn behandeld door de omgevingsdienst. Zie link.	Omgevings-vergunningen	€234.000	€298.000
2	Voortgezette controle: er zijn in 2021 een aantal inkoopfacturen ontvangen, die betrekking hebben op 2020, maar ten onrechte niet zijn verwerkt in 2020. Zie link.	Inkoop (diverse programma's)	€782.000 - €1.841.000	€0
		Totaal	**€1.016.000 – €2.075.000**	**€298.000**

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Overzicht van (ongecorrigeerde) fouten en onzekerheden inzake **rechtmatigheid**

De volgende geconstateerde afwijkingen betreffende de geconstateerde fouten en onzekerheden boven de gestelde rapporteringstolerantie van €75.000. Het college heeft geconcludeerd dat het kwalitatieve en kwantitatieve effect niet materieel is. Wij zijn het eens met de beoordeling van het college en concluderen dat het bedrag aan afwijkingen in relatie tot rechtmatigheid, niet materieel is.

#	Beschrijving	Jaarrekening-post	Fouten	Onzeker-heden
1	Aanbestedingen: Vanuit de controle op de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen is een onrechtmatigheid ad €1,5 miljoen geïdentificeerd. Zie link.	Aanbestedingen	€1.521.000	€0
2	Bijzondere bijstand: Voor een gedeelte van deze bijstand is uit nader onderzoek gebleken dat niet is voldaan aan het voorwaardencriterium. Zie link.	Bijzondere bijstand	€686.000	€0
3	Getrouwheid: De kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV stelt dat bevindingen in het kader van getrouwheid ook ongesaldeerd meewegen als bevindingen in het kader van rechtmatigheid.	Diverse	€1.016.000 – €2.075.000	€298.000
		Totaal	**€3.223.000 – €4.282.000**	**€298.000**

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Verbonden partijen
VTA-kosten
Impact van Covid-19
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Speerpunten

In de vergadering van 11 juni 2020 van de auditcommissie zijn we in gesprek gegaan over nieuwe aandachtspunten (speerpunten) die in lijn liggen met de reguliere jaarrekeningcontrole.

Voor 2020 heeft de gemeenteraad de volgende drie speerpunten meegegeven waar we in dit verslag over rapporteren.

- Verbonden Partijen;
- Systematiek VTA;
- Corona-effecten.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Verbonden partijen
VTA-kosten
Impact van Covid-19
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Speerpunt: Verbonden partijen en overige partijen die verbonden zijn (1/2)

Het belang in en van verbonden partijen bij de realisatie van de doelstelling van Haarlemmermeer neemt steeds verder toe. Het belang van de inrichting van de governance van verbonden partijen ten behoeve van het beheersen van de risico's, doelrealisatie en de democratische verantwoording neemt daarmee evenredig toe. De verbonden partijen zijn om die reden een specifiek aandachtspunt. Het gaat om zowel de formele als ook de 'grote informeel' verbonden partijen en de partijen met wie de gemeente Haarlemmermeer een 100%-subsidierelatie onderhoudt.

Hoe is de governance en beheersing van 'verbonden partijen' ingericht vanuit de diverse rollen van de gemeente als eigenaar, opdrachtgever en beleidsmaker?

De definitie van een verbonden partij: "Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft".

Voor gemeente Haarlemmermeer geldt dat de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen zijn vastgelegd in het in 2017 vastgestelde 'Beleidskader verbonden partijen' (2017). Hier wordt onder meer stilgestaan bij het beheer, de regie en de aansturing van verbonden partijen, inclusief het onderscheid tussen privaat- en publiekrechtelijke verbonden partijen. Ook wordt er stilgestaan bij informatievoorziening aan en bevoegdheden van de raad.

Gemeente Haarlemmermeer stuurt de verbonden partijen aan op basis van het 'public governance'-model. Bij aansturing op basis van dit model staan vier deelprocessen centraal: sturen, beheersen, verantwoorden en toezicht houden. De mate van aansturing wordt aangepast aan het belang aan dat de gemeente in een verbonden partij heeft en aan het risicoprofiel van de verbonden partij. Jaarlijks wordt een uitgebreide risicoscan uitgevoerd.

Sterk punt is dat onderscheid wordt gemaakt in het college tussen de inhoudelijke, beleidsmatige aansturende rol en de rol van 'eigenaar', die de financiële en continuïteitsbelangen beheert (wethouder financiën, portefeuille deelnemingen). Er is geen onderscheid gemaakt tussen de rol van opdrachtgever en beleidsmaker, dit is in het algemeen ook niet vaak nodig maar kan wenselijk zijn als die belangen kunnen verschillen. Het beheer van de verbonden partijen is decentraal belegd (in de eerste lijn) en kan dus in uitvoering verschillen.

Hoe is de governance en beheersing van 'zorginstellingen' ingericht vanuit de diverse rollen van de gemeente als opdrachtgever en beleidsmaker?

De gemeente is verantwoordelijk voor de maatschappelijke ondersteuning en zorg aan inwoners van Haarlemmermeer, van jong tot oud. Het gaat daarbij om vrijwel alle jeugdhulp (in het kader van de Jeugdwet), individuele begeleiding, dagbesteding (inclusief vervoer), kortdurend verblijf, beschermd wonen/maatschappelijke opvang (belegd bij centrumgemeente Haarlem), hulpmiddelen, woningaanpassingen (Wmo), inkomensondersteuning en de ondersteuning en begeleiding bij het vinden van werk (Participatiewet).

Het beleidskader voor het sociaal domein is 'Koersvast, steeds beter'. Uitgangspunt is dat de gemeente inwoners stimuleert om zo veel mogelijk eerst zelf, met hulp van het eigen netwerk en algemene voorzieningen, naar oplossingen te zoeken. Daar waar nodig ondersteunt gemeente Haarlemmermeer. In de toegang wordt samengewerkt met gemandateerde professionals op de vindplaatsen.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Verbonden partijen
VTA-kosten
Impact van Covid-19
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Speerpunt: Verbonden partijen en overige partijen die verbonden zijn (2/2)

Aanbieders worden bij gemeente Haarlemmermeer niet alleen als opdrachtnemers beschouwd, maar ook als partners en medeverantwoordelijk om passende zorg en ondersteuning te bieden, binnen het beschikbare budget. Vijf sturingsprincipes worden daarbij gehanteerd: co-creatie, ruimte vooraf –verantwoording achteraf, maatwerk, beperkte informatie-uitvraag, betrek cliënten bij de verantwoording.

Door middel van de accountgesprekken uitgevoerd door categoriemanager samen met een beleidsadviseur worden de rollen van zowel opdrachtgever als beleidsmaker ingevuld. Signalen met betrekking tot kwaliteit van de dienstverlening of continuïteit van de zorgaanbieder moeten zo naar boven komen. Budgetanalyses vinden maandelijks plaats door categoriemanagers samen met business- en financial controller. De resultaten van de analyses worden meegenomen in de accountgesprekken met de aanbieders.

Hoe is de governance en beheersing van ‘subsidiepartners’ ingericht vanuit de rol van de gemeente als beleidsmaker?

Gemeente Haarlemmermeer beschikt over een Uitwerkingsnota Subsidiebeleidskader (2017) en het Subsidiebeleidskader zelf (2015). Beide zijn een nadere uitwerking van diverse inhoudelijke beleidsnota’s die de basis vormen van het subsidiebeleid in Haarlemmermeer. Een voorbeeld van een dergelijke beleidsnota is het “Haarlemmermeer met sport en bewegen positief gezond” (2019). Het doel van deze uitwerkingsnota is om heldere en overzichtelijke informatie te verschaffen over subsidiabele activiteiten binnen de gemeente. De nota geeft concreet aan voor welke activiteiten de gemeente Haarlemmermeer subsidie beschikbaar heeft.

Naast deze nota’s is er uiteraard de Algemene Subsidieverordening (2017) die door de gemeenteraad van Haarlemmermeer is vastgesteld. Hiermee heeft zij de kaders uitgezet waarbinnen het college van gemeente Haarlemmermeer dient te bewegen. Hier worden ook de bevoegdheden van het college opgesomd rondom het verlenen en vaststellen van subsidies evenals bijvoorbeeld het instellen van subsidieplafonds.

De verordening van Haarlemmermeer bevat, evenals velen algemene subsidieverordeningen, een ‘hardheidsclausule’. De aanduiding “hardheidsclausule” geeft aan, dat zich bijzondere omstandigheden kunnen voordoen, waarin een strikte toepassing van één of meer artikelen van de verordening in redelijkheid niet kan worden verlangd. In dat geval mag er dus ‘onderbouwd’ afgeweken worden van de verordening.

Bij het verlenen van subsidie Haarlemmermeer wordt door het subsidiebureau geanalyseerd aan de hand van een checklist of wordt voldaan de subsidievoorwaarden (verschillend per soort subsidie). Inhoudelijk wordt de aanvraag beoordeeld door beleidsmedewerkers. Onderdeel van deze beoordeling is de financiële positie van de organisatie.

Gedurende het jaar monitort de verantwoordelijke beleidsafdeling voor de grotere subsidiepartners tussentijds op de (kwalitatieve) realisatie van de beleidsdoelen en continuïteit van de subsidiepartner. De monitoring van de grote subsidieaccounts vindt plaats door middel van de interventiepiramide (interne controlelijst met betrekking tot de solvabiliteit van de aanvrager) getoetst door de financieel adviseur van het accountteam. Bij de vaststelling worden de jaarverslagen en activiteiten getoetst van de prestatie subsidies en de eenmalige subsidies. Bij de genormeerde subsidies onder de €5.000 wordt steekproefsgewijs gecontroleerd.

Naast het verstrekken van subsidie kan de gemeente ook kiezen voor andere instrumenten, denk aan het verstrekken van leningen of om als waarborg te functioneren. De kaders hiervoor zijn vastgelegd in het treasurystatuut. Monitoring vindt plaats bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Verbonden partijen
VTA-kosten
Impact van Covid-19
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Speerpunt: De systematiek rondom VTA-kosten (1/3)

In 2010 is onderzoek gedaan naar de wijze waarop het college en de directie de berekening van VTA-kosten hebben geregeld en managen. De systematiek rondom de VTA-kosten blijkt echter nog niet altijd duidelijk. Hoe worden VTA-kosten beheerst?

Hoe wordt de omvang van de VTA-kosten beheerst: zijn er go/no-go-momenten in dergelijke trajecten?

VTA-kosten zijn de apparaatskosten om het plan te kunnen maken en uitvoeren, de kosten voor voorbereiding, toezicht en administratie. Inschattingen van VTA-kosten gebeuren voor grondexploitaties en voor infrastructurele projecten. Bij een aantal gebieden is sprake van zowel een grondexploitatie als een infrastructurele project.

Haarlemmermeer kent drie fasen binnen de projectontwikkeling met verschillende kredieten waarbij VTA-kosten aan de orde zijn:

- Initiatievenbudget voor de te maken VTA-kosten van een project of initiatief gericht op een ruimtelijke ontwikkeling en ten laste van de reserve grondzaken (bevoegdheid college tot € 430.000 per jaar);
- Voorbereidingsbudget voor de te maken VTA- kosten met als doel een initiatief (met een globale projectdefinitie) verder uit te werken naar een ruimtelijk kader en grondexploitatie (bevoegdheid raad).
- Grondexploitatie wordt geopend met een uitgebreide beschrijving inclusief begroting en kansen- en risicoanalyse (bevoegdheid raad).

Het initiatievenbudget en het voorbereidingsbudget bestaan volledig uit VTA-kosten. Een raming wordt door verschillende projectmedewerkers en controllers ‘gechallenged’ voordat deze definitief wordt. Daarbij worden bestuurlijke stukken eerst in het ambtelijke project overleg (APO) besproken. Vooraf vindt er tevens afstemming plaats met de adviseurs van F&A (tweede lijn).

De overgang naar een ander “type” budget is een natuurlijk afwegingsmoment voor het college en de raad om al dan niet door te gaan met de ontwikkeling. Ditzelfde geldt voor eventuele aanvullende kredietaanvragen.

In de organisatie zijn diverse maatregelen geïmplementeerd voor de beheersing van de kredieten, inclusief de VTA-kosten:

Beheersmaatregelen eerste lijn

Ten aanzien van de uitputting van het krediet worden wekelijks overzichten beschikbaar gesteld. Deze overzichten zijn eenvoudig toegankelijk voor alle medewerkers van projecten, de planeconomen en adviseurs van F&A. Hierover vindt periodiek inhoudelijk overleg plaats (projectmanager, planeconoom en projectplanner). Aan de hand van de overzichten wordt inzicht verkregen in de verplichtingen, urenregistratie en uitputting van het krediet. Het bedrijfsbureau (eerste lijn) stelt daarnaast periodiek een rapportage op voor het MT van cluster Projecten. Overschrijdingen van het krediet worden per project inzichtelijk gemaakt. Sinds kort (als pilot voor één jaar) is de eerste lijn verstevigd met een programmacontroller.

Beheersmaatregelen tweede lijn

De tweede lijn stelt samen met de eerste lijn twee bestuurlijke rapportages op:

- het (t) MPG waarin over de grondexploitaties, anterieure overeenkomsten, de voorbereidingskredieten (voor de grondexploitaties) en de initiatiefkrediet worden gerapporteerd (regie: planeconomie) en de daaruit voortvloeiende consequentie voor de grondzakenreserve.
- het MPI waarin over een select aantal investeringen worden gerapporteerd (regie: F&A). De selectie ligt vast in de kaders (financiële verordening).

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Verbonden partijen
VTA-kosten
Impact van Covid-19
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Speerpunt: De systematiek rondom VTA-kosten (2/3)

Methode van inschatting VTA-kosten

Voor de VTA-inschatting van het project wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende fases van een project en de aard van een project. Belangrijk uitgangspunt is dat voor alle projecten altijd wordt uitgegaan van een rechtlijnig proces (en dus niet van het twee keer overdoen van een tussenfase bijvoorbeeld). De gemeente gebruikt voor de diverse soorten projecten daarnaast standaard uitgangpunten en percentages voor VTA-kosten, die aangevuld/aangepast worden voor de specifieke omstandigheden.

Bij een initiatief, intentie (als voor bereiding voor een anterieure overeenkomst), of een voorbereidingsproject is sprake van een projectgerichte raming afgestemd op de aard van het project, de gevraagde producten en verwachte doorlooptijd en aantal overleggen. Dit is mogelijk omdat het project vaak maximaal twee jaar duurt en daarmee overzichtelijk is. Met name de inschatting van de doorlooptijd is hierbij belangrijk. Eventuele overschrijdingen zijn vaak het gevolg van een langere doorlooptijd doordat sprake is van een onderhandelingspositie en/of meerdere partijen. De duur en complexiteit van deze onderhandelingen zijn dan onderschat. Ook als een nadere uitwerking en/of aanvullend beleid nodig is voor het project komt het voor dat zowel de kosten als doorlooptijd te laag zijn ingeschat.

Voor de kleinere anterieure overeenkomsten en de daaraan samenhangende proces kosten is de plankostenscan voor exploitatieplannen de basis zoals die is opgezet door het Rijk. Voor de grotere gebiedsontwikkelingen wordt een puur op dat gebied toegesneden overeenkomst gemaakt. De belangrijkste aspecten voor de VTA-inschatting daarbij zijn de afspraken in de overeenkomst (wie doet wat) en de verwachte doorlooptijd.

Voor grondexploitaties wordt voor de verschillende elementen (zoals aankopen, ontwerp, uitgiftes) verschillende uitgangspunten voor de VTA-kosten gehanteerd. Alles is daarbij wel gebaseerd op standaard werkzaamheden en uitgaande van een rechtlijnig proces.

In een project wordt een vast percentage aan nader te detailleren over de investeringskosten opgenomen en dit percentage te gebruiken in het gehele project (dus voor alle kostensoorten inclusief VTA). Dit is een gangbare systematiek bij projectramingen, omdat gedurende een project meer duidelijkheid over de invulling ontstaat. Het percentage is dan ook afhankelijk van de fase in het project (hoger bij initiatief, lager bij bestek) of aard van het project (zoals binnenstedelijk gebied of lange doorlooptijd).

Aandachtspunt bij de ramingen is dat alle kosten op het prijspeil van vaststelling worden gedaan. Sinds 2020 wordt er bij elke herziening van de grondexploitaties rekening gehouden met de prijsstijgingen van de kosten tot en met de volgende fasering. Bij investeringsprojecten is dit niet zo.

Er is geen ‘leerloop’ voor de inschatting van VTA-kosten

Ervaring leert dat veelal de langere doorlooptijd van de projecten, al dan niet door langere procedures (in combinatie met deels overnieuw doen van fases) oorzaak is van overschrijding van de VTA-kosten. De raming gaat immers uit van een gestage doorlooptijd van de verschillende fases. Er is geen procedure om specifiek terug te kijken naar de verschillende projecten, wel wordt bij een kredietverhoging gemotiveerd waarom een eventuele verhoging noodzakelijk is. Het is te overwegen om periodiek de inschattingen van de VTA-kosten te evalueren van de diverse type projecten/elementen om met eventuele leerpunten de inschattingen voor de toekomst te verbeteren.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Verbonden partijen
VTA-kosten
Impact van Covid-19
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Speerpunt: De systematiek rondom VTA-kosten (3/3)

Actualisatie vindt plaats via het (t)MPG

Het college informeert de raad halfjaarlijks via het (t)MPG over het initiatievenbudget, het voorbereidingsbudget en de grondexploitaties. De eerste kredietaanvraag voor een project -zowel voor het voorbereidingsbudget als een grondexploitatie- gaat separaat naar de raad en dus niet mee met het (t)MPG. Vervolg kredietaanvragen wel.

Bij elke actualisatie (prospectie en herziening) van het (t)MPG wordt gekeken of de restant raming nog voldoende is tot einde looptijd of dat er een risico op meerkosten of kans op minder kosten ontstaat. Dit risico of deze kans wordt vervolgens opgenomen in de risicoanalyse die elke grondexploitatie heeft.

Bij herzieningen van grondexploitaties wordt apart inzichtelijk gemaakt wat de eventuele VTA-aanvraag is en wordt de nieuwe kredietstand door de raad vastgesteld. Wijzigingen in de scope van het project of onvoorziene omstandigheden bij de uitvoering van het project kunnen leiden tot een extra VTA-behoefte en dus een kredietaanvraag. De reden en de omvang worden vervolgens aan de raad voorgelegd, inclusief de kredietaanvraag.

Voorbereidende grondexploitaties

In een voorbereidende grondexploitatie worden voornamelijk VTA-kosten gemaakt die gedekt moeten worden door het door de raad vastgestelde voorbereidingskrediet. Deze gemaakte kosten worden verrekend en zijn de boekwaarde bij de start van de grondexploitatie. In een voorbereidende grondexploitatie worden nooit gronden/verwervingskosten geboekt. Indien geen grondexploitatie geopend wordt, dan worden deze kosten ten laste gebracht van de reserve grondzaken (en niet eerder). Verantwoording over een voorbereidende grondexploitatie gaat via het (t)MPG.

Grondexploitaties met ontwikkelaar

In een voorbereidend project met ontwikkelaar(s) worden VTA-kosten gemaakt die gedekt moeten worden door het door de raad vastgestelde voorbereidingskrediet voor de te maken kosten die toerekenbaar zijn aan het specifieke project. Het streven is de gemaakte en de nog te maken kosten te verhalen via een intentieovereenkomst of een anterieure overeenkomst.

De gemaakte kosten in voorbereidende projecten met ontwikkelaars worden verrekend en zijn boekwaarde bij het te openen project met ontwikkelaars. Op het moment dat er geen anterieure overeenkomst tot stand komt en er geen project met ontwikkelaars wordt geopend, worden de reeds gemaakte kosten verrekend met de voorziening overige ruimtelijke projecten (projecten met ontwikkelaar). Het resterende saldo komt vervolgens ten laste van de reserve grondzaken. Verantwoording over voorbereidende projecten met ontwikkelaars gaat via het (t)MPG.

.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Verbonden partijen
VTA-kosten
Impact van Covid-19
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Speerpunt: De impact van Covid-19 op gemeente Haarlemmermeer (1/2)

Aan het begin van 2020 hadden nog weinigen gehoord van het nieuwe coronavirus Covid-19. In een paar maanden tijd leidde het tot een wereldwijde pandemie. Het coronavirus heeft een onvoorstelbare impact op het openbare leven en op het persoonlijke leven van velen. Van economie tot veiligheid en van cultuur tot het welzijn van inwoners zelf. Dat het nog niet voorbij is, ondervinden we recentelijk.

De Covid-19 monitor Haarlemmermeer brengt trends en ontwikkelingen als gevolg van corona in beeld. In deze monitor zijn de meest relevante en beschikbare gegevens samengevat. De monitor wordt dagelijks - indien er nieuwe cijfers beschikbaar zijn - bijgewerkt.

Gemeente Haarlemmermeer heeft een specifieke paragraaf ingericht ten aanzien van de impact van Covid-19

Voor specifiek inzicht en monitoring van de impact van de Coronacrisis heeft het college van gemeente Haarlemmermeer een (tijdelijk) hoofdstuk ‘Coronacrisis’ ingesteld, die het college in de reguliere P&C-documenten, waaronder de jaarstukken, opneemt. Deze paragraaf geeft de (financiële) gevolgen van de crisis overzichtelijk weer.

De financiële impact van Covid-19 is fors, maar tegenover deze kosten staan voor een deel (te) ontvangen compensaties vanuit het Rijk

De coronacrisis heeft ook grote financiële effecten gehad op de gemeente. Hierover is de raad regelmatig geïnformeerd via brieven aan de raad en in de voor- en najaarsrapportage. De communicatie en rapportage aan de raad over de financiële gevolgen van maatregelen, acties en besluiten zijn ons inziens volledig en juist verlopen. In deze jaarstukken zijn de volgende financiële effecten verwerkt, waarbij de bedragen van € 75.000 en hoger zijn opgenomen. De overige kleinere verschillen zijn als één totaalbedrag opgenomen.

Het totale nadeel van de coronacrisis op Haarlemmermeer ad €5,4 miljoen is circa €2,3 miljoen lager dan geraamd bij de Najaarsrapportage 2020. De belangrijkste afwijking betreft de huurcompensatieregeling gemeentelijk vastgoed.

Over 2020 heeft het Rijk nog niet alle nadelen als gevolg van de corona-maatregelen gecompenseerd. Dit betreft de inkomstenderving (toeristen- en parkeerbelasting) en de extra lasten van afvalinzameling en -verwerking waarvoor compensatie is toegezegd. Het Rijk heeft hier wel bedragen voor gereserveerd, totaal €282 miljoen. Het aandeel van Haarlemmermeer wordt door het college ingeschat op circa €6,9 miljoen. De daadwerkelijke compensatie wordt door het Rijk bepaald op basis van de jaarrekeningen 2020 van de gemeenten. De verwachting is dat pas in de septembercirculaire gemeentefonds 2021 de verdeling over de gemeenten bekend wordt gemaakt.

Er resteren uiteraard onzekerheden en risico’s

Op basis van eerdere compensaties concludeert het college dat het kabinet er in deze overbruggingsfase er alles aan doet om de gevolgen voor gemeenten van de coronacrisis zoveel mogelijk te compenseren. Het risico op die onderdelen is daarmee vooralsnog beperkt. Dat neemt niet weg dat er een risico bestaat dat deze steun een keer ophoudt danwel (veel) minder wordt. Onduidelijk is ook hoe tijdelijk de verslechtering zal zijn. In de coronaparagraaf én in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing worden gerelateerde risico’s uitgelicht.

Complimenten voor de organisatie

Aan het begin van 2020 hadden nog weinigen gehoord van het nieuwe coronavirus Covid-19. In een paar maanden tijd leidde het tot een wereldwijde pandemie. Toch heeft gemeente Haarlemmermeer ‘wendbaarheid’ getoond door binnen snelle tijd processen in te richten (bijvoorbeeld de ToZo). Daarnaast zijn vanuit de jaarrekeningcontrole geen onrechtmatigheden geconstateerd in relatie tot de impact van Covid-19.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Verbonden partijen
VTA-kosten
Impact van Covid-19
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Speerpunt: De impact van Covid-19 op gemeente Haarlemmermeer (2/2)

Covid-19 heeft niet geleid tot onrechtmatigheden of bevindingen ten aanzien van getrouwheid

In de aanloop van de jaarrekeningcontrole tot en met de eindejaarscontrole hebben we in gesprekken met u en uw organisatie gesproken over de gevolgen van Covid-19 op uw jaarrekening(controle). Voor het zomerreces hebben we een 'praatplaat' met de gemeente gedeeld en vlak na de zomer ook een 'actieplan'. Deze waren beide bedoeld om gemeente Haarlemmermeer handvatten te geven om nader te analyseren op welke domeinen een potentieel (materieel) risico bestond in het kader van getrouwheid en rechtmatigheid. Dit met het doel om acties te onderkennen om eventuele fouten en onzekerheden te voorkomen.

In artikel 17 van de Participatiewet is een identificatieplicht opgenomen met een ID-bewijs. Veel gemeenten, waaronder Haarlemmermeer, hebben ervoor gekozen om identificatie via DigiD, BRP en Suwinet toe te staan voor ToZo 1,2 en 3. In overleg met het Rijk is dit als een formele onrechtmatigheid gedefinieerd en daarom niet van invloed op ons oordeel. Wij lichten dit wel toe in de SiSa-bijlage. Voor ToZo 4 geldt de identificatieplicht conform artikel 17 overigens weer wel.

We concluderen dat gemeente Haarlemmermeer tijdig de juiste acties heeft ingezet om fouten en onzekerheden te voorkomen. We hebben in dat kader dan ook geen onrechtmatigheden of bevindingen ten aanzien van getrouwheid geconstateerd boven onze rapporteringstolerantie van €75.000.

Een toelichting van de ingezette acties rondom Covid-19 op de verschillende domeinen

In de voornoemde praatplaat en het actieplan hebben we een aantal domeinen geformuleerd met potentiële impact. Hieronder geven we kort inzicht in de betreffende domeinen:

- Prestatielevering bij uitgaande subsidies: Afhankelijk van de omvang van een subsidie wordt veelal een subsidie verleend onder de voorwaarde van een activiteitenplan. Als bepaalde activiteiten stil hebben gestaan (zoals een bibliotheek of een sportvereniging), dan zijn prestaties (deels) niet geleverd. We hebben vastgesteld dat de organisatie dit vraagstuk (juridisch) heeft uitgezocht.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (ToZo): Aanvragen werden al ingediend voordat het normenkader bekend was. We hebben een procesbespreking gehouden waarin de ambtelijke organisatie van gemeente Haarlemmermeer ons heeft meegenomen in de stappen die de gemeente heeft gezet om snel doch getrouw en rechtmatig ToZo-uitkeringen te verstrekken.
- Prestatielevering bij zorginstellingen: Bepaalde takken van zorg (zoals hulp bij huishouden en dagopvang), zijn maandenlang dicht geweest. Ook zijn gevallen bekend waarbij zorgleveranciers niet welkom waren vanwege het risico van verspreidingsgevaar. In deze gevallen is zorg (deels) niet geleverd, maar wél doorbetaald. Gemeente Haarlemmermeer heeft de landelijke aanpak gehanteerd waarbij zorgleveranciers alternatieve zorglevering mochten verlenen en factureren. Voor meerkosten en continuïteitsbijdragen zijn afzonderlijke afspraken gemaakt. In totaal is €0,8 miljoen aan meerkosten en continuïteitsbijdragen overeengekomen.
- Prestatielevering bij reguliere inkopen: Bij bepaalde 'typen' inkoop zijn prestaties niet of in mindere mate geleverd worden ten opzichte van de contractuele afspraken. Voorbeeld zijn beveiliging, catering en schoonmaak. Gemeente Haarlemmermeer heeft dit nader inzichtelijk gemaakt en nader geanalyseerd. Dit is in voldoende mate opgepakt.
- Interne beheersing: in relatie tot het nieuwe (thuis)werken ontstonden er wel praktische problemen, maar niet met significante impact op de jaarrekeningcontrole. Het gebruik van IT-middelen vanuit huis risicovol kan zijn. Bijvoorbeeld omdat het wifi-netwerk van thuiswerkers storingen vertoont en waardoor die genoodzaakt zijn om informatie waaronder ook privacy-gevoelige, naar hun privéadres te mailen. Dit heeft de aandacht binnen Haarlemmermeer.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Ontwikkelingen 2020

In dit hoofdstuk beschrijven we de ontwikkelingen bij gemeente Haarlemmermeer langs drie verschillende domeinen:

Het jaar 2020 stond voornamelijk in het teken van Corona en wat de gevolgen hiervan zijn. Niet alleen de gevolgen voor de maatschappij en de economie maar ook wat de gevolgen zijn op het ruimtelijke domein in de gemeente Haarlemmermeer.

Voor het sociaal domein geldt dat er wederom maximaal is gesteund op interne controles. De tekorten in relatie tot het sociaal domein (met name Jeugdzorg) lopen wel op.

Bij de bedrijfsvoering staan we met name stil bij de status van de interne beheersing.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Het jaar 2020 stond ook voor de ruimtelijke projecten in teken van Covid-19

Het jaar 2020 stond ook voor de ruimtelijke projecten in teken van Covid-19, maar de resultaten 2020 zijn beter dan bij het tMPG

Het jaar 2020 stond voornamelijk in het teken van Covid-19 en wat de gevolgen hiervan zijn. Niet alleen de gevolgen voor de maatschappij en de economie maar ook wat de gevolgen zijn op de ruimtelijke projecten in de gemeente Haarlemmermeer. Ondanks corona is in alle projecten voortgang geboekt. De markt voor met name woningbouw is goed en ook op verschillende bedrijventerreinen hebben grondverkopen plaatsgevonden.

In het tMPG 2020 (per 1-7-2020) waren reeds de eerste effecten van Covid-19 verwerkt, voornamelijk vertraging in het moment waarop opbrengsten worden verwacht. Daarnaast zijn scenario's doorgerekend om op totaalniveau een gevoel te krijgen wat effecten kunnen zijn op de gebiedsontwikkelingen. De uitkomst was een gevoeligheidsanalyse op basis van een aantal parameters. Deze scenario's zijn geactualiseerd in het MPG per 1-1-2021 (MPG 2021). We vinden dat Haarlemmermeer deze scenario's zorgvuldig heeft uitgewerkt.

De parameters voor de grondexploitaties zijn 'voorzichtig' ingeschat

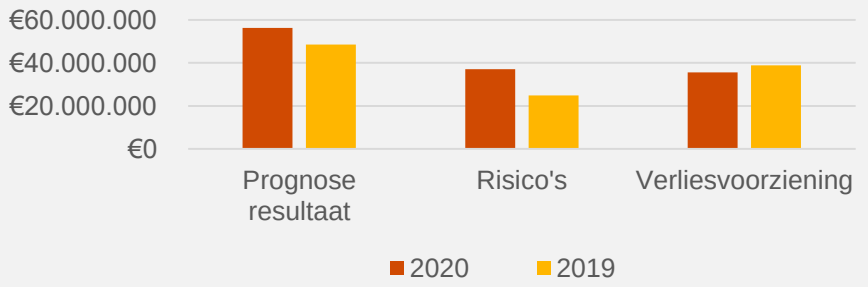
De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op, de zogenaamde jaarschijven, waarin een schatting is opgenomen van de te maken kosten en opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. De parameters voor de grondexploitaties zijn voorzichtig ingeschat.

Het risicoprofiel van de grondexploitaties stijgt vooral door project Badhoevedorp en de toevoeging van Lincolnpark Tweede Fase

In 2020 is een positief bedrijfsresultaat grondbedrijf gehaald. Dit positieve resultaat wordt met name gerealiseerd door (tussentijdse) winstneming (ad €2,6 miljoen) en een vrijval van de voorziening voor negatieve plannen van €1,3 miljoen. De voorziening voor negatieve grondexploitaties is hierdoor gedaald naar €35,6 miljoen (2019: €36,9 miljoen), voornamelijk door het afsluiten van Lincolnpark Eerste Fase.

De project gerelateerde risico's zijn (conform het MPG 2021) gestegen naar €37,0 miljoen (2019: €24,9 miljoen). Deze stijging wordt met name veroorzaakt door het nieuwe project Lincolnpark Tweede Fase, waardoor het totale gewogen saldo van kansen en risico's toeneemt met €4,3 miljoen. Daarnaast is het gewogen saldo van kansen en risico's van het project Badhoevedorp toegenomen met €4,1 miljoen door het risico op onvoldoende VTA-budget en vertragingen. Daarnaast is de kans op extra grondopbrengsten gedaald.

Ontwikkeling risicoprofiel grondexploitaties

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Schatting	Beoordeling 2020	Beoordeling 2019	Toelichting
Gehanteerde rekenrente			De gemeente hanteert voor de grondexploitaties een interne rekenrente, zijnde het gewogen gemiddelde van verstrekte en nieuwe leningen. Deze is 1,5% (2019: 1,5%).
Kostenstijging			Dit is het percentage waarmee wordt verwacht dat de kosten zullen stijgen. Haarlemmermeer hanteert een percentage van 1,7% (2019: 2,0%).
Opbrengstenstijging			Dit is het percentage waarmee wordt verwacht dat de opbrengsten zullen stijgen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen woningen ad 1,7% (2019: 2,0%) en overig van 1,3% (2019: 1,5%).
Verkoopprijzen			Elk jaar beslist stelt de gemeenteraad van Haarlemmermeer de hoogte van de grondprijzen vast. Haarlemmermeer voert een grondprijsbeleid waarbij de waarde van de grond gerelateerd is aan de daarop te realiseren bestemming of functie.
Ramingen			In de grondexploitaties worden detailberekeningen gemaakt over de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten. Hierin wordt onder andere rekening gehouden met posten ‘onvoorzien’. We concluderen dat deze ramingen voorzichtig zijn bepaald.
Overall oordeel			In algemeenheid kan gezegd worden dat de parameters ‘voorzichtig’ zijn bepaald.

Controleverschil | Voorzichtig | Evenwichtig | Optimistisch | Controleverschil

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Overige belangrijke ontwikkelingen in relatie tot het ruimtelijke domein

De samenwerkingsovereenkomst met SGN is beëindigd

In 2005 heeft gemeente Haarlemmermeer met Stallingsbedrijf Glastuinbouw Nederland (SGN) om praktische redenen afgesproken om grond via de gemeente aan te kopen, zodat dit later terug geleverd zou kunnen worden aan SGN.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing was daarnaast een risico opgenomen die hieraan was gerelateerd, namelijk ‘Inroepen garantie Stallingsbedrijf Glastuinbouw’. Gemeente Haarlemmermeer stond namelijk garant voor SGN.

Eind 2020 heeft u als raad besloten tot het beëindigen van de samenwerkingsovereenkomst met SGN. De geplande ontwikkeling is niet goed op gang gekomen. Als onderdeel van beëindiging is de lening afgelost, waarmee gemeente Haarlemmermeer het volledig eigendom over de gronden hebben verkregen en deze post is afgeboekt. De verkregen gronden zijn nu opgenomen onder de strategische gronden (materiële vaste activa).

De waarde van de verkregen gronden was lager dan de garantstelling, waardoor gemeente Haarlemmermeer een bijdrage heeft moeten leveren in het liquidatieverlies. Dit bedrag is ten laste gekomen van de algemene dekkingsreserve.

De ongecorrigeerde fouten (€0,2 miljoen) en onzekerheden (€0,3 miljoen) in relatie tot de omgevingsvergunningen zijn gestegen ten opzichte van 2019

Er blijken fouten en onzekerheden uit meerdere door VIC beoordeelde (bedrijfsmatige) aanvragen voor omgevingsvergunningen die zijn behandeld door de omgevingsdienst. Er is niet voldoende controle informatie verkregen om de juistheid van de opgelegde leges te toetsen. Middels extrapolatie is de totale fout en onzekerheid berekend over de totale massa voor aanvragen van (bedrijfsmatige) voor omgevingsvergunningen behandeld door de omgevingsdienst. De totale fout betreft €0,2 miljoen en de onzekerheid betreft €0,3 miljoen.

In 2019 rapporteerde we ook een fout van €0,2 miljoen maar geen onzekerheden in relatie tot de omgevingsvergunningen. Waar we voorgaand jaar rapporteerden dat er zichtbare verbeteringen waren ten opzichte van 2018, lijkt er nu dus sprake te zijn van een terugval. Daar komt bij dat de fout van €0,2 miljoen en de onzekerheid €0,3 de ongecorrigeerde bevindingen betreffen. Vanuit de verbijzonderde interne controle van Haarlemmermeer zijn initieel meer bevindingen gerapporteerd, maar die zijn grotendeels hersteld.

We hebben het college aangeraden om het met de omgevingsdienst overeen gekomen verbeterplan opnieuw onder de aandacht te brengen. Dit verbeterplan bevat met name een aanvullend kader om de opgegeven bouwsom te toetsen voor situaties waarin het bouwkostenkompas niet goed bruikbaar is.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

De gewenste ombuigingen zijn nog niet gerealiseerd op het sociaal domein

Het sociaal domein kent een stevige opgave. Sinds 2015 is er sprake van een stijging van het aantal inwoners dat gebruik maakt van maatwerkvoorzieningen (Jeugd en Wmo). Voor het derde jaar op rij wordt Haarlemmermeer geconfronteerd met tekorten binnen het sociaal domein. Het betreft vooral een tekort op de jeugdzorg, wat ook landelijk het beeld is. Ondanks de extra middelen van het Rijk is Haarlemmermeer nog niet in staat gebleken haar wettelijke taken uit te voeren binnen het daarvoor beschikbare budget. Wanneer begrote kosten tegen gerealiseerde kosten worden afgezet, is er wel sprake van een overschrijding van €0,8 miljoen (Beleidsdoel Zorg en ondersteuning thuis) ten opzichte van begroting na wijzigingen. Dit is tevens €8,5 miljoen hoger dan de originele begroting. Vergelijken we de lasten met 2019 dan zien we dat de lasten van beleidsdoel A met €4,2 miljoen zijn gestegen (een stijging van 7,6%).

We raden aan om het inzicht in taakstellingen in het kader van het sociaal domein meer expliciet te maken

U als raad wordt door het college periodiek op de hoogte gesteld over de voortgang van de ombuigingen in het sociaal domein. We stellen vast dat in de jaarstukken, maar ook in de andere P&C-documenten (voorjaars-rapportage, najaarsrapportage, begroting 2020) niet veel tekst is opgenomen over de huidige stand van zaken ten aanzien van de taakstellingen c.q. de transformatie die moet worden gerealiseerd.

In het najaar van 2020 heeft het college toegezegd de raad periodiek te informeren over de stand van zaken binnen het programma Zorg en Werk door middel van een aparte financiële kwartaalrapportage. In de eerste kwartaalrapportage 2021 zal ook worden teruggeblikt op de behaalde resultaten van de maatregelen die zijn ingezet om de taakstelling sociaal domein te realiseren.

De impact van corona op het sociaal domein

Het sociaal domein in 2020 stond logischerwijs in het teken van de coronacrisis. De crisis had grote impact op welzijnswerk, jongerenwerk, jeugdpreventie, mantelzorg, vrijwilligersorganisaties, inclusie, inburgering, etc. In de eerste plaats was de impact groot omdat de crisis leidde tot een nieuwe, grotere vraag van inwoners om ondersteuning. Eenzaamheid, psychische problematiek en (zorgen over) armoede namen toe. Vanuit de samenwerkingspartners van gemeente Haarlemmermeer in de sociale basis, zoals bewonersinitiatieven, buurthuizen en vrijwilligersorganisaties, krijgt gemeente Haarlemmermeer signalen dat de vraag aan deze organisaties toeneemt. Ook steeds meer data onderschrijven deze ontwikkeling.

De grote afwijkingen op beleidsdoel D (bestaansminimum) ten opzichte van zowel voorgaand jaar als begroting, hebben betrekking op ToZo die saldo-neutraal is verwerkt. Immers het Rijk vergoed deze verstrekkingen één op één met daarnaast nog een vergoeding per te beoordelen aanvraag.

Lasten per beleidsdoel in programma “Zorg en Werk”	Begroting Origineel (x 1.000)	Begroting Gewijzigd (x 1.000)	Rekening 2020 (x 1.000)	Rekening 2019 (x1.000)
A: Zorg en ondersteuning thuis	€51.061	€58.650	€59.480	€55.296
B: Zorg en ondersteuning verblijf	€9.572	€11.131	€11.158	€8.976
C: Werk boven uitkering	€7.346	€9.462	€9.581	€8.462
D: Bestaansminimum	€37.715	€66.510	€67.293	€38.137
Totaal	**€105.694**	**€145.753**	**€147.512**	**€110.871**

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Net als voorgaand jaar wordt er maximaal gesteund op interne controles

Er wordt maximaal gesteund op verbijzonderde interne controles rondom prestatielevering en tussentijdse afstemming met zorgleveranciers

Voor het sociaal domein geldt dat maximaal wordt gesteund op verbijzonderde interne controles rondom prestatielevering en tussentijdse afstemming met zorgleveranciers. De gemeente is dus niet afhankelijk van de productieverantwoordingen van de instellingen. Net als voorgaand jaar heeft deze aanpak weer goed gewerkt. De volgende randvoorwaarden zijn hierbij leidend geweest:

- Tussentijdse afstemming met instellingen met een (verwachte) productie van > € 125.000;
- Voortzetting afgesproken interne controlemaatregelen inclusief uitgebreide toets op het aspect ‘prestatielevering’;
- Verantwoording op basis van voorlopige productierapportages.

Bijzondere bijstand; Rechtmatigheidsfout van €0,7 miljoen vanwege voorwaardencriterium

Voor wat betreft de onrechtmatigheid bij bijzondere bijstand, geldt dat voor de regelingen Haarlemmermeer doet mee (HMDM) voor volwassen, de tegemoetkoming schoolkosten en de computerregeling niet wordt onderzocht of de kosten daadwerkelijk gemaakt zijn na financiële verstrekking aan inwoners. Omdat in de lijn niet is onderzocht of de kosten daadwerkelijk gemaakt zijn na verstrekking aan inwoners, is vervolgonderzoek uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat voor een gedeelte van de kosten vaststaat dat niet is voldaan aan het voorwaardencriterium. Dit heeft een financiële rechtmatigheidsfout tot gevolg van €686.000.

Landelijke ‘formele’ fouten rondom PGB’s leiden niet tot onrechtmatigheid’

Voor alle cliënten die een PGB budget ontvangen worden door de gemeente beschikkingen verstrekt aan de cliënt. Conform landelijke afspraken verzorgt de Sociale Verzekeringsbank (SVB) het administratieve proces rondom de PGB verstrekkingen en legt daarover verantwoording af aan de gemeenten. Daar wordt echter niet getoetst op het aspect prestatielevering. Doordat de gemeente zelf proactief uitgebreide tests heeft uitgevoerd op aspecten zoals het beoordelen van rechtmatigheid zorgvraag, administratieve afhandeling en vaststellen en verwerken van PGB’s (inclusief prestatielevering) is zelfstandig zekerheid verkregen over zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid van de te verantwoorde lasten in het kader van de PGB’s.

Formele onrechtmatigheid in relatie tot de identificatieplicht

In artikel 17 van de Participatiewet is een identificatieplicht opgenomen met een ID-bewijs. Veel gemeenten, waaronder Haarlemmermeer, hebben ervoor gekozen om identificatie via DigiD, BRP en Suwinet toe te staan voor ToZo 1,2 en 3. In overleg met het Rijk is dit als een formele onrechtmatigheid gedefinieerd en daarom niet van invloed op ons oordeel. Deze formele onrechtmatigheid is gelijk aan de totale omvang van verstrekkingen (levensonderhoud en kapitaalverstrekking) ad €20,0 miljoen. Wij lichten dit wel toe in de SiSa-bijlage. Voor ToZo 4 geldt de identificatieplicht conform artikel 17 overigens weer wel.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Een aantal ontwikkelingen op het gebied van bedrijfsvoering (1/2)

Wij hebben geen nieuwe (significante) tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd.

Er zijn geen nieuwe (significante) tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd tijdens de jaareinde controle. We hebben gereflecteerd op de genomen stappen door het college op de eerder gemelde tekortkomingen. In onze rapportage interim-bevindingen hebben wij gerapporteerd dat zes van de 21 bevindingen uit 2019 zijn opgevolgd. Daarnaast hebben we bij de interim-controle 2020 één nieuwe bevinding geconstateerd.

De resterende 16 oude bevindingen zijn onderhanden en daarvan resteerde er 7 met prioriteit ‘hoog’. Hiervan waren er 6 gerelateerd aan de beheersing van de IT-omgeving. In de zomer van 2021 zullen we ons begrip van de beheersing van de IT omgeving wederom actualiseren. Daarnaast was er één gerelateerd aan de aanbestedingen. Omdat de totale onrechtmatigheid uit aanbestedingen is afgenomen en omdat de interne beheersing hier rondom is verbeterd, hebben we deze teruggeschakeld naar prioriteit ‘middel’.

Wij zijn verplicht melding te maken van onze bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking. Bij onze controle is in dit opzicht niets naar voren gekomen wat aan u moet worden gemeld.

De derde lijn vanuit het 3LM nader toegelicht

In de achterliggende jaren heeft het thema “Control” steeds een belangrijke plaats gehad in de ontwikkeling van de gemeentelijke organisatie. Naar aanleiding van toenmalige gebeurtenissen is een perspectief geschetst rondom de doorontwikkeling van control in de organisatie en de versterking van de checks and balances op basis van het three lines of defence model. Dat heeft in 2018 geresulteerd in een “Visie op Control” en een “Controlstatuut”. In het raadsvoorstel bij de Visie op Control en Controlstatuut was voorzien om na twee jaar een evaluatie uit te voeren. Deze evaluatie wordt op dit moment door Corporate Control uitgevoerd.

De derde lijn vanuit het 3LM bestaat bij gemeente Haarlemmermeer uit de auditfunctie waaronder ook de VIC-functie en Corporate Control als toezichthouder op het systeem van control. De VIC-adviseurs voeren interne controles uit, c.q. coördineert controles op de getrouwheid en rechtmatigheid van de financieel kritische processen. Daarnaast adviseren zij, samen met de corporate controller, over verbeteringen in de eerste en de tweede lijn. Naast de VIC-functie en Audit bestaat Corporate Control uit de organisatie brede Corporate Control functie en Informatie- en gegevensbeveiliging (en sturing op opvolging IT-audit bevindingen). Voorgaand jaar is vanuit corporate control de beweging ingezet om de controlefunctie te versterken en meer naar de voorkant te komen (signaleren en verbeteren aan de voorkant en minder correctie achteraf). Ook is er ambitie om meer gebruik te maken van IT-tooling om beheersing van VIC maar ook Informatie en gegevensbeveiliging meer efficiënt en meer effectief te maken. In het hoofdstuk over de rechtmatigheidsverantwoording reflecteren we op dit push-left principe.

Ruimte voor verbetering in tijdige aanlevering van VIC-dossiers

Ten aanzien van de samenwerking met de derde lijn, hebben wij wederom een constructieve samenwerking ervaren. Ondanks het op afstand werken als gevolg van de coronapandemie, zijn de communicatielijnen redelijk kort.

Wel geldt voor de aanlevering van de VIC-dossiers (cluster Control) dat zes van de zestien dossiers gedurende de eindejaarscontrole (in plaats van bij aanvang van de controle) aanwezig waren. Hier ligt dus nog wel ruimte voor verbetering. We zien overigens wel dat de interne kwaliteitstoetsen zorgen voor een verbetering voor kwaliteit. Over de gehele linie concluderen we dat ook de kwaliteit van de opgeleverde dossiers voldoende tot goed is.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Een aantal ontwikkelingen op het gebied van bedrijfsvoering (2/2)

Gemeente Haarlemmermeer beschikt over een goede basis om tot de rechtmatigheidsverantwoording te komen

Gemeente Haarlemmermeer heeft met de VIC onder begeleiding van Corporate Control (CC), een volwassen derde lijn. CC rapporteert drie keer per jaar aan de directie over de opvolging van bevindingen en geeft een beeld van de (on)rechtmatigheden over de betreffende periodes zoals geconstateerd bij de eigen interne controle. Dit is een goede basis om tot een rechtmatigheidsverantwoording te komen.

Uit onze voortgezette controle blijkt dat de schuldpositie te laag is verantwoord met een bedrag van (maximaal) €1,8 miljoen

Een belangrijke waarderingsgrondslag bij het opstellen van de jaarrekening is dat de baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Daarom is het van belang dat bij facturen die na jaareinde worden ontvangen, wordt beoordeeld op welk jaar ze betrekking hebben. Haarlemmermeer beoordeelt dat voor alle facturen die binnenkomen in de maand januari. Voor de maanden februari en maart hanteert de administratie daarvoor een grens van €75.000. Facturen onder die grens worden in het huidige boekjaar geboekt en facturen boven die grens worden ‘gecodeerd’ naar het juiste boekjaar.

Haarlemmermeer is echter een gemeente van grote omvang en ontvangt op maandelijkse basis wel ongeveer 3.000 facturen. In de maanden februari en maart 2021 zijn er 546 facturen (individueel beneden €75.000) binnen gekomen met een totale waarde van €2,5 miljoen waarvan op basis van de omschrijving óf a) dat de betreffende factuur betrekking had op 2020 óf b) dat op basis van de omschrijving niet met zekerheid te stellen was of deze factuur betrekking had op 2020 of 2021.

We hebben vervolgens een nadere analyse uitgevoerd waaruit is gebleken dat van deze €2,5 miljoen minimaal €0,8 miljoen en maximaal €1,8 miljoen betrekking had op het boekjaar 2020 en dus ten onrechte niet in 2020 zijn verantwoord. Deze fout (bandbreedte) hebben we als controleverschil meegenomen in de foutweging. Dit betekent dat de schuldpositie niet volledig is en de lasten of de activa (bij projecten, grondexploitaties) te laag zijn verantwoord.

We adviseren om waarborgen te treffen dat deze fout rondom de volledigheid van de schuldpositie in de toekomst wordt verkleind

Er zijn meerdere oplossingen denkbaar om deze fout in de toekomst te verkleinen. Potentiële oplossingen zijn het verlagen van de grenswaarde, het verlengen van de periode waarin facturen worden voorgeboekt of bijvoorbeeld een gerichte (data-)analyse voor aanlevering van de eerste conceptversie van de jaarrekening. We raden de ambtelijke organisatie aan om te onderzoeken welke oplossingen het gewenste resultaat zouden kunnen hebben en daar vervolgens actie op te ondernemen.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Ruimtelijk domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Wat is het 'Drielijnenmodel'?

Onze controleaanpak is naast het controleren van de jaarrekening gericht op het verbeteren van uw bedrijfsvoering inclusief digitalisering hiervan. In onze controle hanteren wij daarvoor het 'Drielijnenmodel' (3LM). Dit model geeft handvatten om te beoordelen waar in de interne beheersing risico's worden ondervangen:

- In de ***eerste lijn***: in het primaire proces, onder verantwoordelijkheid van de proceseigenaar.
- In de ***tweede lijn***: in de ondersteunende processen zoals financiën en control, waar checks and balances ingericht zijn om fouten te signaleren.
- In de ***derde lijn***: in uw verbijzonderde interne controle achteraf.

	1e lijn **Clustermanagement**	**2e lijn** **Ondersteuning**	**3e lijn** **Interne controle**
	Clusters	Financiën en administratie	Verbijzonderde Interne Controle
gemeente	•Primair verantwoordelijk voor getrouwheid en rechtmatigheid transacties binnen eigen processen. •Verantwoordelijk voor kwalitatieve analyse en toelichting P&C-producten.	•Ondersteunt de afdelingen bij de optimalisering van de primaire processen. •De bedrijfsvoeringsclusters voeren bij de administratieve verwerking een aantal primaire controles uit op de 1e lijn.	•De VIC voert interne controles uit op de getrouwheid en rechtmatigheid van de financieel kritische processen. •Adviseert over verbetering in de 1e en 2e lijn.
PwC	•Adviseert (met de VIC) preventieve interne controlemaatregelen in het primaire proces •Geeft feedback om leesbaarheid/ informatiewaarde P&C-documenten te verhogen.	•Adviseert preventieve interne controlemaatregelen in het ondersteunende proces en de IT. •Geeft adviezen om effectiviteit control-werkzaamheden te vergroten.	•Adviseur/klankbord om te komen tot een effectieve en efficiënte controleaanpak. •Maakt waar mogelijk gebruik van de werkzaamheden van de VIC.

Wij rapporteren via het push-left principe

Het push-leftprincipe is er op gericht de interne beheersing in de 1e en 2e lijn te optimaliseren. Dit vanuit het uitgangspunt dat fouten voorkomen beter is dan achteraf constateren. Indien er tekortkomingen zijn in de interne beheersing in de 1e en 2e lijn, dan zullen wij deze daarom rapporteren als bevinding, ook als deze in de 3e lijn met verbijzonderde interne controle ondervangen wordt.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Informatiewaarde
Financiële positie
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Jaarverslag

In dit hoofdstuk beschrijven we wat ons is opgevallen in relatie tot de informatiewaarde van het jaarverslag.

Daarnaast beschrijven we onze visie op de financiële positie van gemeente Haarlemmermeer.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Informatiewaarde
Financiële positie
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

De kwaliteit van uw jaarverslag wordt verder verbeterd

Als accountant geven wij een oordeel over uw jaarrekening. Maar uw jaarstukken bestaan uit meer dan dat. En voor u als raad is het integrale boekwerk van belang. Om die reden hebben wij de informatiewaarde van uw jaarstukken nader beoordeeld.

De leesbaarheid van de jaarstukken is goed in vergelijking met andere 100.000+ gemeenten

De leesbaarheid van de jaarstukken is goed. De teksten zijn compact en goed geformuleerd. Er zijn schema's en 'grafics' opgenomen die de leesbaarheid verhogen. De totale omvang van ca 280 pagina's (excl. bijlagen) is vergelijkbaar met of kent minder pagina's dan bij andere gemeenten van deze omvang. We concluderen dat de jaarstukken van gemeente Haarlemmermeer goed leesbaar zijn in vergelijking met andere 100.000+ gemeenten.

Methode Duisenberg als instrument voor de informatiewaarde

Naar aanleiding van de vaststelling van de Jaarstukken 2018, in juni 2019, besloot de raad dat de informatiewaarde van de jaarstukken versterking behoeft om dieper in te kunnen gaan op de drie W-vragen: Wat willen we bereiken, Wat gaan we daarvoor doen en Wat mag dat kosten. Versterken van de informatiewaarde draagt bij aan het kunnen bepalen van de resultaten met betrekking tot de maatschappelijke doelstellingen, zodat duidelijk wordt wat er is bereikt, of dat doelmatig en doeltreffend is bereikt en wat het daadwerkelijk heeft gekost.

De methode Duisenberg is gericht op de jaarstukken en de programmabegroting. De methode houdt onder andere in dat er raadsleden worden benoemd tot rapporteurs om aan de hand van zes vragen een (feitelijke, niet politieke) analyse te maken van (de kwaliteit van) de informatie in een programmabegroting/jaarstukken.

De auditcommissie heeft het initiatief genomen om in de eerste helft van 2020 met PwC werksessies te organiseren om tot inventarisatie van de wensen en mogelijkheden tot versterking van informatiewaarde te komen. De uitkomsten zijn dat de raadsleden het belangrijk vinden dat de opzet van informatie in P&C stukken compact en overzichtelijk is. En dat de raad keuzes kan maken ten aanzien van maatschappelijke effecten en indicatoren. Met de wisselwerking tussen de raadsvoorstellen en de P&C-producten wordt de versterking van informatiewaarde op een praktische wijze cyclisch tot stand gebracht. Bij deze jaarrekening wordt er dan ook gestart met de Duisenbergmethode.

Het proces dat gedurende 2020 is doorlopen heeft al tot de nodige verbeteringen geleid

Bij de P&C producten die sinds de workshop van 23 januari 2020 door het college zijn aangeboden aan de raad zijn de volgende verbeteringen inmiddels gerealiseerd: infographics, doorlinken naar de beleidsnota's, doorlinken naar betreffende tabellen en grafieken, nummering van de tabellen en grafieken en concretere formuleringen.

De informatiewaarde van het jaarverslag wordt verder verbeterd

De auditcommissie, het college en de ambtelijke organisatie gaan in 2021 door met het verbetertraject. Op 14 april 2021 is een nieuwe workshop gehouden voor de auditcommissie. De versterking van informatiewaarde van producten in de P&C cyclus zal onder meer als volgt worden bewerkstelligd:

- door middel van de informatiewaarde in raadsvoorstellen en de bespreking van die raadsvoorstellen. Dit is een continu proces;
- door het verdiepen van informatie in de P&C-producten, door middel van de methode Duisenberg.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Informatiewaarde
Financiële positie
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

De financiële vooruitzichten dwingen tot keuzes en monitoring (1/2)

De financiële positie is op basis van de jaarrekening 2020 goed

In ons accountantsverslag 2019 melden we dat de financiële positie van Haarlemmermeer goed was. Als aandachtspunten noemde we schuldquote. De werkelijke cijfers van 2020 laten een verbetering , met name door:

- Uitstel van investeringen (met name nieuwbouw van scholen en de bijdrage in de omlegging van de A9);
- Het zogenaamde noemereffect; de baten in de jaarrekening zijn hoger dan geraamd vanwege o.a. bijdragen van het Rijk vanwege coronamaatregelen;
- Ook is er sprake van bevoorschotting vanuit het Rijk plus een vooruitbetalingen in relatie tot GEM A4 Zone West. Beide hebben een positief effect op de liquiditeitspositie en dus leningportefeuille.

Haarlemmermeer valt qua weerbaarheid positief op door een hogere solvabiliteit, hogere exploitatieruimte en een lagere indicator grondexploitaties. Op de wendbaarheid scoort Haarlemmermeer daarentegen minder goed.

Volgens de begroting 2021-2024 neemt de weerbaarheid en wendbaarheid af maar de financiële positie blijft voldoende

Ten aanzien van de weerbaarheid laat de meerjarenbegroting een licht dalende solvabiliteit zien, die wel boven de 25% blijft. De structurele exploitatieruimte gaat naar bijna 0%, net zoals bij de andere gemeenten. De wendbaarheid wordt voornamelijk beïnvloed door de stijgende schuldquote in verband met het investeringsniveau van Haarlemmermeer. Met betrekking tot de belastingruimte kent Haarlemmermeer een lager percentage dan het landelijk gemiddelde (voor sommige type belastingen). In de meerjarenbegrotingen zijn nog niet de (lange termijn) effecten van de coronacrisis (zie link) en de herijking van het gemeentefonds verwerkt. Dit is wel opgenomen in de risicoanalyses waarop ook de berekening van het weerstandratio is gebaseerd. De weerstandsratio op basis van de begroting 2021-2024 is voor Haarlemmermeer uitstekend. Dit heeft een positief effect op de weerbaarheid.

Kengetallen	Gemeente Haarlemmermeer			Landelijk**	
	2021 B	2020 W	2019 W	2020*	2019
Weerbaarheid					
Solvabiliteit	30%	34%	35%	30%	34%
Grondexploitaties	28%	23%	22%	9%	12%
Structurele exploitatieruimte	1,5%	2,4%	3,1%	0,29%	0,01%
Wendbaarheid					
Netto schuldquote	127%	89%	97%	70%	56%
Netto schuldquote gecorrigeerd	118%	81%	88%	64%	49%
Belastingcapaciteit	91%	103%	102%	104%	103%

* op basis van de begroting 2020 ** Bron: https://findo.nl/jive

De verslechtering van het meerjarenbeeld dwingt tot fundamentele keuzes

De inschatting van de ontwikkeling van het meerjarenbeeld (het saldo van alle baten minus de lasten, zowel incidenteel als structureel) laat in januari 2021 een slechter beeld zien dan bij de begroting werd verwacht. Het college schat het tekort 2024 op €10 tot €20 miljoen bij gelijkblijvend beleid als niet wordt ingegrepen. In de brief bij de decembercirculaire wordt niet aangegeven wat daarvan structureel is. Het college geeft aan dat ombuigingen noodzakelijk zijn en “kleine” ingrepen niet voldoende om een tekort met deze omvang te compenseren. Gezien de ontwikkeling van de financiële wendbaarheid van Haarlemmermeer is dat een terechte conclusie.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Informatiewaarde
Financiële positie
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

De financiële vooruitzichten dwingen tot keuzes en monitoring (2/2)

De vele onzekerheden kunnen de prognoses nog flink beïnvloeden, werken met scenario's voor de ombuigingen voorkomt ad hoc besluitvorming

De coronapandemie zorgt niet alleen voor onzekerheden op de korte termijn, maar ook op de lange termijn, waaronder de effecten op de economie (inclusief Schiphol) en de snelheid van herstel. Ook zal de uitkomst van de kabinetsformatie met de afspraken over bijvoorbeeld de omvang van het gemeentefonds en de compensatie van de tekorten in het sociale domein, van invloed zijn op het meerjarenbeeld. Daarom adviseren wij om voor de ombuigingen te gaan werken met scenario's hoe wordt omgegaan met mee- en tegenvallers door deze onzekerheden.

De gemeenteraad moet ontwikkeling onzekerheden en ombuigingen periodiek kunnen monitoren

De raad moet voor haar controlerende rol in de gelegenheid worden gesteld om als onderdeel van de P&C-cyclus met een helder overzicht de daadwerkelijke realisatie van de gekozen ombuigingen en de onzekerheden met een helder overzicht periodiek te monitoren.

De ombuigingen moeten daarvoor niet alleen als financiële taakstelling worden uitgewerkt, maar waar van toepassing ook concreet worden gemaakt naar de beleidskeuze/interventie die eronder ligt. Bijvoorbeeld: minder geld voor een jaarlijkse subsidie ter beschikking stellen, kan bijvoorbeeld uitstekend financieel ingeboekt worden. Minder fte voor handhaving moet echter gemonitord worden op zowel de financiële taakstelling als het aantal fte. Anders kunt u als raad niet weten of de taakstelling is gerealiseerd zoals is bedoeld.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Jaarstukken

Als eerste geven we bij de verhoogde risico's een samenvatting van de uitkomsten van de verrichte werkzaamheden betreffende de significante risico's.

Een onderdeel van onze rechtmatigheidscontrole betreft de naleving van het budgetrecht van de raad. Daarnaast staan we stil bij de controle op de aanbestedingen waarbij geldt dat de totale onrechtmatigheid is gedaald van €2,2 miljoen naar €1,5 miljoen.

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke boekhoudkundige schattingen. Wij hebben de belangrijkste boekhoudkundige schattingen beoordeeld en concluderen dat deze zijn gebaseerd op passende bewijsstukken en goed uitgebalanceerde overwegingen.

Ten slotte staan we stil bij fraude en het niet nakomen van wet- en regelgeving. Voor beide geldt dat we geen signalen of aanwijzingen daartoe hebben aangetroffen.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Onze verhoogde risico's (1/2)

In onderstaande tabel geven wij een samenvatting van de uitkomsten van de verrichte werkzaamheden betreffende de verhoogde risico's. Het eerste risico is een verplicht significant risico uit hoofde van de controlestandaarden. De overige risico's komen met name voor uit complexiteit en schattingsgevoeligheid die met deze posten gemoeid gaan. Deze risico's komen doorgaans terug bij de controle op elke gemeente.

Conclusie

Bij de uitvoering van ondergenoemde werkzaamheden hebben we geen uitzonderingen of aanwijzingen van frauduleuze activiteiten opgemerkt.

Risico	Risiconiveau	Uitkomst controle-werkzaamheden
Managementbeïnvloeding: Het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door management	Normaal — Significant	Het doorbreken van beheersingsmaatregelen door het management is op basis van de controlestandaarden altijd een significant risico. Interne beheersingsmaatregelen, ongeacht hoe goed in opzet en bestaan, kunnen risico's van materiële onjuistheden in de jaarrekeningen slechts beperken, en niet volledig afdekken, wegens de inherente beperkingen van interne beheersingsmaatregelen. We hebben een data analyse uitgevoerd op (handmatige) boekingen 2020 voor gemeente Haarlemmermeer. We hebben uit hoofde van deze test geen ongebruikelijke transacties geconstateerd.
Waardering voorraden: Het risico in relatie tot de waardering van de grondexploitaties	Normaal — Significant	Het risico van waardering van de grondexploitaties is doorgaans bij gemeenten een verhoogd risico. Dit komt omdat er veel schattingsposten zijn gemoeid bij deze balanspost. Behalve de parameters (kostenstijging, opbrengstenstijging, etc.) is de waardering gebaseerd op een raming van nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten. We hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering en we hebben uit hoofde van deze test geen bijzonderheden geconstateerd.
Rechtmatigheid van de aanbestedingen: Het risico van het niet nakomen van aanbestedingsrichtlijnen	Normaal — Significant	De aanbestedingsrichtlijnen zijn complex. De omvang van de onrechtmatige aanbestedingen is afgenomen van €2,2 miljoen naar €1,5 miljoen. Deze komen met name voort uit dossiers die in het verleden ten onrechte (nog) niet zijn aanbesteed. Verwijs naar link voor nadere overwegingen en details.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Onze verhoogde risico's (1/2)

Risico	Risiconiveau	Uitkomst controle-werkzaamheden
Aanbestedingen: het risico dat aanbestedingen worden gegund aan bevriende partijen		Dit risico rondom mogelijke gunning aan bevriende partijen, is doorgaans bij gemeenten een verhoogd risico. Dit komt omdat gemeenten zaken doen met een veelvoud aan leveranciers met ook nog een grote diversiteit in inkoop van goederen en diensten. Bij onze controlewerkzaamheden hebben we gecontroleerd of voldoende functiescheiding is gehanteerd bij aanbestedingstrajecten en bij het aangaan van contracten. We hebben bij het uitvoeren van deze controlewerkzaamheden geen bevindingen geconstateerd. Wél hebben we verbeterpunten geconstateerd zoals het meer consequent gebruik maken van het startformulier. Zie link.
Grondverkopen: het risico van niet zakelijke transacties bij grondverkopen		Dit risico rondom mogelijke niet zakelijke transacties bij grondverkopen, is doorgaans bij gemeenten met een relatief grote projectportefeuille, een verhoogd risico. Dit komt omdat er doorgaans veel grondverkopen plaatsvinden. Bij onze controlewerkzaamheden hebben we gecontroleerd of bij grondverkopen een marktconforme prijs is ontvangen en daarbij de bandbreedtes zijn gehanteerd die de raad heeft meegegeven in de grondprijzennota c.q. grondprijzenbrief. We hebben bij het uitvoeren van deze controlewerkzaamheden geen bijzonderheden geconstateerd.
Sociaal domein: het risico rondom prestatielevering		Prestatielevering in het sociaal domein was al complex. In dit coronajaar zijn bepaalde takken van zorg (zoals hulp bij huishouden en dagopvang), maandenlang dicht geweest. Ook zijn gevallen bekend waarbij zorgleveranciers niet welkom waren vanwege het risico van verspreidingsgevaar. In deze gevallen is zorg (deels) niet geleverd, maar wél doorbetaald. Gemeente Haarlemmermeer heeft de landelijke aanpak gehanteerd waarbij de zorgleveranciers via productieverantwoordingen zekerheid hebben verstrekt over onder andere het 'meerwerk' en de 'continuiteitsbijdragen'. Vanuit onze controle zijn geen afwijkingen boven de rapporteringstolerantie gebleken.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Geen sprake van onrechtmatigheden in het kader van begrotingsrechtmatigheid (1/2)

Een onderdeel van onze rechtmatigheidscontrole betreft de naleving van het budgetrecht van de raad. Is op programmaniveau niet meer besteed dan waar u als raad toe besloten heeft. De raad van Haarlemmermeer autoriseert met het vaststellen van de primitieve begroting de baten en de lasten per programma. Indien een beleidsdoel van een programma 10% of meer van het begrotingstotaal (lasten) voor mutaties reserves van de primitieve begroting omvat, dan autoriseert de raad de baten en lasten van een dergelijk beleidsdoel apart. Dus als een beleidsdoel zo omvangrijk is dat die groter is dan 10% van de begrotingsomvang, dat er dan wel op beleidsdoelniveau een onrechtmatigheid zou kunnen ontstaan. Er zijn drie beleidsdoelen van dergelijke omvang namelijk die van A en D van programma 'Zorg en Werk' en beleidsdoel B van programma 'Ruimtelijke ontwikkeling'.

Programma / Beleidsdoel	Lasten werkelijk	Overschrijdingen t.o.v. begroting (na wijziging)	Telt overschrijding mee voor het oordeel	Toelichting
Programma: zorg en werk	€147.615.000	€1.864.000	Neen	De hogere lasten worden gecompenseerd door hogere baten ad €4,2 miljoen. Daarnaast vallen deze overschrijdingen binnen het beleid van de Raad.
Beleidsdoel A: inwoners ontvangen zorg en ondersteuning thuis	€59.480.000	€830.000	Neen	Deze hogere lasten worden niet gecompenseerd door hogere baten, maar vallen wel binnen het beleid van de Raad. Er is voor €0,4 miljoen meer gebruik gemaakt van de regeling voor de continuiteitsbijdrage en de meerkosten dan eerder verwacht. Daarnaast is de stijging van de extra kosten als gevolg van de coronamaatregelen, voornamelijk de Jeugdzorg, zoals eerder genoemd in de Voorjaarsrapportage 2020 en de Najaarsrapportage 2020 bij de jaarrekening verder toegenomen met €0,3 miljoen.
Beleidsdoel D: het garanderen van een bestaansminimum voor inwoners die dit tijdelijk niet zelfstandig kunnen	€67.397.000	€887.000	Neen	De hogere lasten worden gecompenseerd door hogere baten ad €4,3 miljoen. Daarnaast vallen deze overschrijdingen binnen het beleid van de Raad.
Programma: ruimtelijke ontwikkeling	€96.296.000	€38.225.000	Neen	Wordt gecompenseerd door meevallende baten. Op programmaniveau is er een onderschrijding van €3,9 miljoen. Geen onrechtmatigheid omdat informatie pas beschikbaar kwam na actualiseren van de grondexploitaties per 1 januari 2021. Daarnaast vallen deze overschrijdingen binnen het beleid van de Raad.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Geen sprake van onrechtmatigheden in het kader van begrotingsrechtmatigheid (2/2)

Programma / Beleidsdoel	Lasten werkelijk	Overschrij-dingen t.o.v. begroting (na wijziging)	Telt overschrijding mee voor het oordeel	Toelichting
Beleidsdoel B: H'meer realiseert ruimtelijke projecten die bijdragen aan het maatschappelijke doel	€88.538.000	€37.993.000	Neen	Wordt gecompenseerd door meevallende baten ad €39,2 miljoen. Geen onrechtmatigheid omdat informatie pas beschikbaar kwam na actualiseren van de grondexploitaties per 1 januari 2021. Daarnaast vallen deze overschrijdingen binnen het beleid van de Raad.
Programma: kwaliteit fysieke omgeving	€68.567.000	€493.000	Neen	Deze hogere lasten worden niet gecompenseerd door hogere baten, maar vallen wel binnen het beleid van de Raad. Als gevolg van coronamaatregelen zijn extra kosten gemaakt voor afvalinzameling en -verwerking door een toename van de hoeveelheid huishoudelijk afval. Thuiswerken, meer bestellingen via internet en massaal opruimen en verbouwen zijn hier de oorzaken van. De aanscherping van coronamaatregelen leiden tot een overschrijding van €0,4 miljoen.
Programma: algemene dekkingsmiddelen	€8.001.000	€203.000	Neen	Deze hogere lasten worden niet gecompenseerd door hogere baten, maar vallen wel binnen het beleid van de Raad. De personeelskosten die betrekking hebben op de taken die onder de diverse programma's vallen worden doorbelast op basis van de geraamde doorbelasting in de begroting. In werkelijkheid is het totaal aan personeelskosten hoger. Dit wordt onder andere veroorzaakt door extra inzet van personeel in verband met de coronacrisis, met name op gebied van toezicht en handhaving en sociale dienstverlening.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

De onrechtmatige Europese aanbestedingen afgenomen van €2,2 naar €1,5 miljoen

In de verbijzonderde interne controle op de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen is een onrechtmatigheid ad €1,5 miljoen (2019: €2,2 miljoen) geïdentificeerd. Uit onze controlewerkzaamheden blijkt dat we het eens zijn met deze conclusie én we hebben geen andere onrechtmatigheden ontdekt. Ten opzichte van 2019 is er een daling te zien in het aantal nieuwe dossiers met een onrechtmatigheid.

De omvang van de onrechtmatige aanbestedingen is afgenomen van €2,2 miljoen naar €1,5 miljoen

Voorgaand jaar bleken er onrechtmatigheden. Dit betroffen contracten waarvan de nieuwe aanbesteding niet tijdig op gang is gekomen door diverse (gedeeltelijke externe) oorzaken. Deze tien oude contracten leiden ook tot bestedingen (én dus onrechtmatigheden) in 2020 ad €0,5 miljoen. Wel valt op dat het aantal bestedingen uit hoofde van deze contracten afloopt en ook in de komende jaren verder zal aflopen. Daarnaast zijn er twee 'nieuwe' contracten ten onrechte niet aanbesteed en deze leiden tot een onrechtmatigheid van €0,3 miljoen. Tot slot is er vanuit onze externe controle een dossier geconstateerd waar een onrechtmatigheid ontstaat doordat er bij een verlenging niet aan de Europese aanbestedingsrichtlijnen is gehouden. De fout van dit dossier zelf is €0,2 miljoen (contractwaarde), maar geëxtrapoleerd leidt dit tot een extra onrechtmatigheid van €0,7 miljoen.

Verbetering zichtbaar in relatie tot aanbestedingen

Behalve door de daling in de totale onrechtmatigheid blijkt ook dat de interne beheersing rondom het 'proces' aanbestedingen verbetert. We merken dat gemeente Haarlemmermeer professioneler wordt en dat de gemeente daardoor ook steeds meer in staat is om grondiger onderzoek te doen. Er is sprake van een contractenbank en een inkoopkalender. De inkoopkalender wordt binnen Inkoop gebruikt om de clusters tijdig te informeren wat eraan zit te komen en om zo integraal overzicht te kunnen houden.

Er zijn ook nog verbeteringen te realiseren in relatie tot de aanbestedingen

De contractenbank moet waarborgen dat alle contractinformatie centraal wordt opgeslagen. Dit werkt op dit moment niet optimaal, omdat niet iedereen de contracten in deze applicatie registreert en er voor de zorgcontracten een separate contractenbank is. Hier ligt ruimte voor verbetering.

Daarnaast blijven we van mening dat het vooraf invullen van een startformulier helpt bij het vastleggen en motiveren van de keuzes die er gemaakt worden. Deze wordt nog niet altijd consequent gebruikt. Vanaf begin 2021 zal hiertoe het gebruik van het startformulier ook verplicht worden voor meervoudig onderhands aanbesteden. Dit was bij de Europese aanbestedingen al verplicht, maar gaat nu ook gelden voor de overige gevallen waarbij een inkoopstartformulier ingevuld moet worden. Het vroegtijdig aanhaken van team Inkoop beperkt het risico op fouten bij aanbestedingen. Zo kan Inkoop bijvoorbeeld meedenken over de verlengopties, het gebruik van het Dynamisch Aankoop Systeem (DAS) en het ramen van de opdrachtwaarde.

We blijven hierbij extra aandacht vragen voor vastlegging van (verlenging van) inhuurcontracten. Ook bij enkelvoudig onderhands aanbesteden kan de vastlegging van de besluitvorming worden verbeterd, ook om betrokkenheid van meerdere personen daarbij achteraf te kunnen vaststellen.

Tot slot hebben we vastgesteld dat niet duidelijk is hoe de mandaatbedragen voor het aangaan van het contract bij meerjarige contracten moeten worden geïnterpreteerd. Moet bijvoorbeeld uitgegaan worden van het verwachte jaarbedrag, de contractwaarde of de contractwaarde inclusief mogelijke verlengingen? We adviseren dit te verduidelijken.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Schattingen van het college (1/2)

Bij het opstellen van de jaarrekening moet het college belangrijke boekhoudkundige schattingen, beoordelingen en aannames toepassen en toelichten. Wij hebben de belangrijkste boekhoudkundige schattingen, beoordelingen en aannames die door het college zijn gedaan bij het opstellen van de jaarrekening 2020 beoordeeld en concluderen dat deze zijn gebaseerd op passende bewijsstukken en goed uitgebalanceerde overwegingen. Onderstaande tabel bevat een overzicht van onze bevindingen met betrekking tot die schattingen en oordelen.

Schatting	Waarde in 2020 (2019) in € miljoen	Beoordeling 2020	Beoordeling 2019	Commentaar
Afschrijvingen van het materiële vaste activa	€24,1 (€26,5)			Het activabeleid van de gemeente ligt ten grondslag aan de wijze van afschrijven op materiele vaste activa. De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn gebruikelijk in de sector.
De waardering van het vastgoed	€262 (€275)			Vastgoed kan een economische of een maatschappelijke functie hebben en op vastgoed met een maatschappelijke functie (bijvoorbeeld een schoolgebouw) mag niet worden afgewaardeerd. De waardering van het vastgoed met een economische functie hebben we in detail gecontroleerd.
De waardering van de grondexploitaties	€122 (€99)			Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de grondexploitaties een betrouwbaar beeld geven van de waardering van uw grondexploitaties. De uitgangspunten die in de berekeningen gehanteerd worden zijn voor zover mogelijk onderbouwd met rapportages van externe partijen.
De juistheid en volledigheid van de onderhouds-voorziening gebouwen	€3,7 (€8,9)			Met betrekking tot de voorziening onderhoud hebben wij geconstateerd dat volgens de huidige prognoses (met inbegrip van de jaarlijkse dotatie van €1,6 miljoen) de voorziening in 2025 negatief wordt. Dit impliceert dat er in de toekomst meer gedoteerd moet worden aan de voorziening dan nu wordt gepland, vandaar 'optimistisch'.

Controleverschil | Voorzichtig | Evenwichtig | Optimistisch | Controleverschil

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Schattingen van het college (2/2)

Schatting	Waarde in 2020 (2019) in € miljoen	Beoordeling 2020	Beoordeling 2019	Commentaar
De waardering van de financiële vaste activa	€112 (€112)			Wij hebben de waardering van uw financiële vaste activa in detail gecontroleerd. Ook de deelnemingen hebbe we specifiek gecontroleerd. Wij concluderen dat de inschattingen van het college ten aanzien van deze deelnemingen en (gerelateerde) leningen evenwichtig tot stand gekomen zijn.
De waardering van de APPA voorziening	€9,5 (€8,6)			De voorziening voor wethouderspensioenen (APPA) per ultimo 2020 is onderbouwd door actuariële berekeningen berekend door een externe serviceorganisatie. Door deze organisatie zijn de uitgangspunten uit de circulaire van het ministerie gebruikt. Wij zijn akkoord met deze uitgangspunten.
De juistheid en volledigheid van de voorziening achterstallig onderhoud	€5,4 (€5,6)			Gemeente Haarlemmermeer heeft in 2019 reeds een voorziening gevormd voor achterstallig onderhoud. De gemeente loopt voorop met het vormen van deze voorziening (is immers pas verplicht vanaf begroting 2021). De uitgangspunten die in de berekeningen gehanteerd worden zijn voor zover mogelijk onderbouwd. De notitie materiële vaste activa van de commissie BBV stelt dat dit type achterstallig onderhoud 'zo spoedig mogelijk' doch 'uiterlijk binnen een redelijke termijn' worden hersteld. We concluderen dat deze evenwichtig tot stand zijn gekomen.

Controleverschil | Voorzichtig | Evenwichtig | Optimistisch | Controleverschil

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Verhoogde risico's
Rechtmatigheid
Schattingen
Fraude & wet- en regelgeving
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Fraude, omkoping en corruptie en naleving van wet- en regelgeving

Verantwoordelijkheden van het college en de raad

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en opsporen van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving berust bij degenen die belast zijn met governance van de gemeente (de gemeenteraad) en het college.

Als uw accountant is het onze verantwoordelijkheid om onze controle te plannen en uit te voeren om redelijke zekerheid te krijgen dat de jaarrekening als geheel geen materiële onjuistheden bevat, of die nu worden veroorzaakt door fraude of door fouten, rekening houdend met het toepasselijke wet- en regelgevende kader. Door de inherente beperkingen van een controle is het risico onvermijdelijk dat sommige materiële onjuistheden in de jaarrekening onopgemerkt blijven. Een beschrijving van onze doelstelling in dit verband vindt u hier.

Geen gevallen van niet-naleving van wet- en regelgeving onder onze aandacht gekomen

Tijdens de controle van de jaarrekening 2020 zijn geen gevallen van niet-naleving van wet- en regelgeving onder onze aandacht gekomen, anders dan hierna genoemde melding en rechtmatigheidsfouten.

Uiteenzetting van de verrichte werkzaamheden

Op basis van onze frauderisicobeoordeling hebben wij de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd:

- Het uitvoeren van een risicoanalyse per proces waarin de drie kenmerken van fraude: rationalisatie, druk en gelegenheid zijn afgezet tegen de kans en de impact.
- Frauderisico besproken met auditcommissie, wethouder, directie en concern controller.
- We hebben beoordeeld of nevenfuncties van het college en de directie aanleiding gaven tot een verhoogd risico.
- We hebben beoordeeld of er signalen zijn voor een verhoogd risico op fraude vanuit notulen, persberichten en andere (openbare) publicaties.
- Wij hebben ongebruikelijke boekingen (boekingen buiten het normale proces om) in uw administratie gecontroleerd.
- Jaarlijks wordt in het kader van onvoorspelbaarheid een proces of transactie(s) nader geanalyseerd.
- Daarnaast hebben wij werkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van verhoogde risico's rondom grondverkopen en aanbestedingen.

Tijdens de controle van de jaarrekening 2020 zijn geen aanwijzingen van fraude onder onze aandacht gekomen, anders dan onderstaande melding.

Onze bevindingen met betrekking tot onze verhoogde risico's inclusief de frauderisico's vindt u hier.

Passende maatregelen getroffen inzake een melding over mogelijke onregelmatigheden met betrekking tot de gedeclareerde kosten in het kader van de fractieondersteuning

In het najaar van 2020 is door de griffier melding gedaan van een mogelijke integriteitsschending met betrekking tot de gedeclareerde kosten in het kader van de fractieondersteuning binnen de gemeente Haarlemmermeer.

De gemeente heeft aangifte gedaan en een opdracht verstrekt tot het uitvoeren van een forensisch onderzoek. Tevens is een raadswerkgroep gestart om de verordening te actualiseren/herzien. We concluderen dat passende maatregelen zijn getroffen in relatie tot deze melding.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Rechtmatigheidsverantw.
Omgevingswet
Cybersecurity
Samenwerking
Bijlagen

Vooruitblik 2021

In dit hoofdstuk beschrijven we wat ons is opgevallen in relatie tot de rechtmatigheidsverantwoording. Daarbij concluderen we dat gemeente Haarlemmermeer beschikt over een goede basis om tot de rechtmatigheids-verantwoording te komen.

De invoering van de Omgevingswet is in 2020 met een jaar vertraagd naar inwerkingtreding op 1 januari 2022, met een overgangstermijn tot 2029. We vinden dat gemeente Haarlemmermeer de nieuwe Omgevingswet zorgvuldig oppakt.

Tot slot staan we stil bij cybersecurity. Het afgelopen jaar heeft gemeente Haarlemmermeer extra ingezet op informatiebeveiliging in de vorm van ‘Extra impuls informatiebeveiliging’

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Rechtmatigheidsverantw.
Omgevingswet
Cybersecurity
Samenwerking
Bijlagen

De implementatie van de rechtmatigheidsverantwoording is een kans

Een kans om de beheersing in de organisatie te verbeteren…

Gemeente Haarlemmermeer heeft met de VIC onder begeleiding van Corporate Control (CC), een volwassen derde lijn. CC rapporteert drie keer per jaar aan de directie over de opvolging van bevindingen en geeft een beeld van de (on)rechtmatigheden over de betreffende periodes zoals geconstateerd bij de eigen interne controle. Dit is een goede basis om tot een rechtmatigheidsverantwoording te komen.

Dit betekent wel dat Haarlemmermeer hiervoor volledig steunt op haar derde lijn volgens het Drielijnenmodel. In onze visie is de invoering ook een kans om de beheersing controleerbaar in de primaire processen (eerste lijn) en tweede lijn (control) verder te ontwikkelen. Naarmate de interne beheersing verder richting de eerste lijn zit, verschuift immers de beheersing van detectief (fouten herstellen) naar preventief (fouten voorkomen). Dit “push left” principe van het model is de basis van al onze concrete adviezen, waarmee uw beheersing verder komt.

… naar systeem en procesgericht met continue monitoring op uitzonderingen

Het volgende volwassenheidsniveau wordt vormgegeven door digitalisering van interne beheersmaatregelen in de applicaties in combinatie met het op orde brengen van de basis van de IT-beheersomgeving. We weten dat u daar al mee aan de slag bent, mede naar aanleiding van onze adviezen in de boardletter van 2019. Daarom is de volgende stap in het volwassen-heidsniveau ook op redelijk termijn (deels) bereikbaar. Het continue monitoren van de uitzonderingen in uw primaire processen en bedrijfsvoering (op transactieniveau) is in onze visie de toekomst en heeft de meeste toegevoegde waarde voor Haarlemmermeer.

Een kans om de beheersing van de organisatie te verbreden

Wat ons betreft is de rechtmatigheidsverantwoording de eerste stap in het expliciet zelf verantwoording afleggen vanuit het college. De volgende stap zou verbreding zijn naar andere kwaliteitsaspecten van de interne beheersing, bijvoorbeeld naar de effectiviteit of efficiency van de processen. Een ambitie die binnen gemeente Haarlemmermeer eerder uitgesproken is. Het ‘in control statement’ (ICS) is een instrument om die groei in volwassenheid van uw interne beheersing te stimuleren. Een interne beheersing die het college in staat stelt vanuit een breder perspectief te sturen en de raad inzicht te geven in de kwaliteit van de beheersing. Van belang is daarbij om te zorgen dat een ICS geen ‘administratieve oplossing’ wordt met alleen versterking van het bewustzijn, maar leidt tot daadwerkelijke verbreding van de beheersing naar andere aspecten.

Een kans om de controlerende rol van de raad te verdiepen

De afgelopen jaren was bij alle gemeenten het gesprek tussen de raad en het college over rechtmatigheid relatief beperkt. Door de verantwoordelijkheid weer expliciet bij het college te leggen, wordt het belang van rechtmatige handelen bij het college versterkt. De implementatie van de rechtmatigheidsverantwoording is een kans voor de raad om het gesprek met het college te verdiepen. Zowel ‘kaderstellend’ over de ambitie (welke kwaliteitsaspecten, normenkader), de nauwkeurigheid (verantwoordingsgrens) en de gewenste informatiewaarde (onderwerpen in de paragraaf bedrijfsvoering) als ook ‘controlerend’ over de bevindingen, mogelijke afwegingen van het college bij bewust gekozen afwijkingen en benodigde verbeteringen in de beheersing. De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording is een eerste stap. Door daarna en daarna stap voor stap te verbreden naar een volwaardige ICS komt de raad in positie om langs meerdere invalshoeken het goede gesprek te voeren over de kwaliteit van de organisatie.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Rechtmatigheidsverantw.
Omgevingswet
Cybersecurity
Samenwerking
Bijlagen

De rollen en verantwoordelijkheden rondom de rechtmatigheidsverantwoording

Het rechtmatigheidsoordeel bij uw jaarrekening is tot en met het lopende boekjaar (2020) een taak van de accountant. De wetgever heeft de rechtmatigheidsverantwoording vanaf 2021 een expliciete verantwoordelijkheid gemaakt van het college om het gesprek over de financiële rechtmatigheid tussen het college en de raad te ondersteunen.

De rollen en verantwoordelijkheden van de raad:

De gemeenteraad bepaalt de verantwoordingsgrens, die mag liggen tussen 0% en 3% van de lasten van de gemeente. Bij gemeente Haarlemmermeer is dit voorlopig bepaald op 1%, in overeenstemming met de bestaande situatie. Met dit percentage heeft de raad bepaald met welke diepgang het gesprek met het college over de financiële rechtmatigheid wordt gevoerd. Daarnaast raden wij raadsleden aan om het college richtlijnen mee te geven over de verwachte inhoud op het gebied van rechtmatigheid in de paragraaf bedrijfsvoering, waaronder een rapporteringsgrens van de onderliggende bevindingen. De gemeenteraad zal ook het gesprek met het college voeren over de bevindingen, de oorzaken daarvan of redenen daarachter.

De rollen en verantwoordelijkheden van het college:

Het college was altijd al verantwoordelijk voor het rechtmatig handelen van de gemeente. In de nieuwe situatie neemt zij echter de expliciete verantwoordelijkheid. De veelgehoorde term ‘het moest van de accountant’ zal hiermee hopelijk tot het verleden behoren. Het uitgangspunt wordt zelfstandig rapporteren aan de raad.

De rollen en verantwoordelijkheden van de organisatie:

Het ambtelijk apparaat voert de processen binnen de gemeente zodanig uit dat sprake is van getrouwe en rechtmatige transacties. Binnen de organisatie wordt getoetst of de processen (in de eerste lijn) in dit kader functioneren. Bij gemeente Haarlemmermeer bestaat de eerste lijn uit het lijnmanagement en bestaat de tweede lijn met name uit de bedrijfsvoeringsclusters en de stafclusters. De derde lijn bestaat uit de auditfunctie waaronder ook de VIC-functie en Corporate Control als toezichthouder op het systeem van control. Rapportages over de bevindingen van uw interne controlewerkzaamheden zijn de basis zijn voor het College om de rechtmatigheidsverantwoording te kunnen afleggen.

De rollen van de verantwoordelijkheden van de accountant:

Als accountant van gemeente Haarlemmermeer geven wij straks alleen nog een getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening. Deze omvat echter ook de rechtmatigheidsverantwoording van het college. De uitspraak over de mate waarin het college vindt dat de organisatie rechtmatig heeft gehandeld toetsen wij derhalve op getrouwheid. Dit controleren wij door deelwaarnemingen te doen op de werkzaamheden van uw interne controle tezamen met onze eigen waarnemingen tijdens de controle van de jaarrekening. Vanuit onze natuurlijke adviesfunctie houden wij zowel het college als de raad op de hoogte van onze bevindingen uit deze werkzaamheden en de mogelijkheden tot verbetering van de verantwoording.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Rechtmatigheidsverantw.
Omgevingswet
Cybersecurity
Samenwerking
Bijlagen

De invoering van de omgevingswet loopt op schema

Ontwikkelingen rondom de omgevingswet

Inmiddels is een besluit genomen dat per 1 januari 2022 de omgevingswet in werking treedt. Voor die tijd is het van belang dat alle processen binnen de gemeente in lijn gebracht wordt om de 'live' gang per 1 januari 2022 mogelijk te maken.

Recent wordt er steeds meer aandacht gevraagd dat de nieuwe omgevingswet succes kan hebben als alle elementen, op zowel ICT als financieel gebied, juist werken. Hiervoor moet voldoende tijd worden vrijgemaakt om dit te testen. Of er gehoor gegeven wordt aan de oproepen is nog niet duidelijk.

Wij raden u aan om kennis te nemen van Route 22, een roadmap geïntroduceerd door de VNG om belangrijke mijlpalen in het kader van de invoering van de omgevingswet te identificeren en uit te voeren.

Gemeente Haarlemmermeer loopt op schema ter voorbereiding op de Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is in 2020 met een jaar vertraagd naar inwerkingtreding op 1 januari 2022, met een overgangstermijn tot 2029. Door die combinatie van het uitstel van de invoerdatum en de corona maatregelen, is in 2020 ook minder gedaan dan gepland en verschuiven de werkzaamheden deels. Ondanks dat loopt gemeente Haarlemmermeer op schema ter voorbereiding op de Omgevingswet.

De voorbereidingen zijn met name juridisch van aard, maar ook hier zijn inspanningen voor vereist. Daarnaast zijn er voorbereidingen noodzakelijk die niet juridisch verplicht zijn maar wel vereist zijn vanuit bedrijfsmatig opzicht.

We vinden dat gemeente Haarlemmermeer de nieuwe Omgevingswet zorgvuldig oppakt

De Omgevingswet brengt een grote stelselwijziging in het omgevingsrecht en een nieuwe manier van werken in de ontwikkeling en het beheer van de fysieke leefomgeving. De reikwijdte van de wet strekt zich uit van strategische visie, gebiedsontwikkeling en beheer tot vergunningverlening, handhaving en toezicht en de bijbehorende (digitale) informatievoorziening en dienstverlening. De impact van de wet is daarmee groot.

Er zijn vier belangrijke producten te onderscheiden: de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan, de Omgevingsvergunning en het Omgevingsloket.

- Begin 2020 heeft de gemeenteraad over de concept-omgevingsvisie gesproken. Daarna zijn de voorbereidingen gestart om te komen tot een ontwerp-omgevingsvisie en het bijbehorende Omgevingseffectrapport.;
- De raad heeft het model-omgevingsplan vastgesteld en de uitgangspunten voor het met regels vullen van het Haarlemmermeerse omgevingsplan;
- Er is een interne pilot gestart om te ervaren hoe het proces voor de standaard vergunningsverleningsprocedure van acht weken het beste ingericht kan worden. Multidisciplinaire teams beoordelen aan zogenoemde intake- en omgevingstafels op efficiënte wijze initiatieven en aanvragen van inwoners en ondernemers;
- Bij de invoering van de wet (2022) is de informatie over de fysieke leefomgeving digitaal toegankelijk voor iedereen via het landelijke Omgevingsloket. In 2020 is na een aanbesteding een nieuwe applicatie geïmplementeerd en zijn de vereiste koppelingen gerealiseerd.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Rechtmatigheidsverantw.
Omgevingswet
Cybersecurity
Samenwerking
Bijlagen

Digitale bedreigingen nemen toe, mede door de digitalisering

Het afgelopen jaar heeft gemeente Haarlemmermeer extra ingezet op informatiebeveiliging in de vorm van 'Extra impuls informatiebeveiliging'

In het afgelopen jaar zijn er diverse cyberincidenten geweest bij bedrijven / organisaties waarbij duidelijk is geworden wat de impact van een aanval of verstoring kan zijn op de continuïteit, de financiën en de reputatie van de getroffen organisatie.

Een goede beveiligingsstrategie vermindert het risico op incidenten. Wij adviseren u door te gaan met het (laten) uitvoeren van periodieke cyberveiligheidstests (penetratietesten) om inzicht te krijgen in de risico's en kwetsbaarheden binnen uw IT-omgeving. Daarnaast is het belangrijk om niet alleen maatregelen te nemen om cyberincidenten en datalekken te voorkomen, maar ook om u voor te bereiden op mogelijke aanvallen, bijvoorbeeld door periodiek een digitale brandoefening (crisissimulatie) uit te voeren.

Kwetsbaarheden in Citrix en ransomwareaanvallen zoals op de Universiteit van Maastricht of gemeente Hof van Twente zijn enkele voorbeelden van bedreigingen. De toenemende digitalisering, mede door Covid-19, maakt uw organisatie nog afhankelijker van IT. De continue dreiging van cyberincidenten vraagt om permanente aandacht voor uw digitale weerbaarheid.

We spraken met diverse functionarissen binnen gemeente Haarlemmermeer om ons begrip te actualiseren van hoe de gemeente omgaat met cyber- en privacyrisico's en weerbaar blijft tegen cyberdreigingen. We merken op dat we geen diepgaande beoordeling hebben uitgevoerd om te bepalen of uw organisatie adequate maatregelen heeft genomen om te voldoen aan de relevante wet- en regelgeving met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens en cyberveiligheid.

Het afgelopen jaar heeft gemeente Haarlemmermeer extra ingezet op informatiebeveiliging in de vorm van 'Extra impuls informatiebeveiliging'. Door middel van deze extra impuls tracht het college te voldoen aan de landelijke Baseline Informatiebeveiliging Overheden (BIO). Ook is er binnen gemeente Haarlemmermeer een tweede datacenter ingericht, waardoor de systemen bij uitval snel weer in de lucht kunnen worden gebracht. We constateren dat er binnen gemeente Haarlemmermeer aandacht wordt besteed aan zowel technische maatregelen als het beveiligings-bewustzijn van medewerkers, zodat de (digitale) continuïteit gewaarborgd kan worden.

'Lessons Learned' vanuit uit digitale aanvallen

Na de cyberaanval van eind december 2019 deelde de Universiteit Maastricht de belangrijkste''Lessons Learned'. Aangevuld met onze eigen inzichten, omvatten deze:

- Verhoog de *awareness* van medewerkers en de afhandeling van phishing-e-mails. Binnen Haarlemmermeer hebben medewerkers e-learnings gedaan over informatiebeveiliging en privacy.
- Voer technische maatregelen uit zoals periodiek patchbeheer/-monitoring, netwerksegmentatie en het zorgen voor een goede veiligheidsbewaking.
- Gebruik accounts volgens het principe *least privilege*.
- Zorg voor dubbele back-ups en zorg ervoor dat deze ook offline beschikbaar zijn. We hebben begrepen dat hier binnen Haarlemmermeer sprake van is.
- Stel een Incident Response-plan op om snel en adequaat te kunnen reageren op een cyberincident.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen

Onze samenwerking tijdens de controle

We hebben een constructieve samenwerking ervaren tijdens het controleproces

We hebben helaas binnen het team van PwC flink wat uitval van teamleden moeten verwerken. Dit heeft geleid tot uitloop. Desondanks hebben we tijdens de controle een constructieve samenwerking met uw organisatie ervaren met een fijne en open cultuur. Ondanks de werkomstandigheden als gevolg van de Covid-19 pandemie waren de communicatielijnen kort en konden we onze vragen snel afhandelen. Aangezien we voortdurend streven naar een verbetering van het controleproces en onze dienstverlening, evalueren we graag op korte termijn.

De oplevering van gemeente Haarlemmermeer is goed

De controle van de jaarrekening van gemeente Haarlemmermeer vereist voldoende tijd en aandacht van de teamleden van het juiste niveau voor inhoudelijke werkzaamheden, beoordeling en begeleiding. In overeenstemming met de maatregelen die zijn beschreven in het rapport “In het publiek belang” geven wij hieronder een overzicht van de uren die we hebben besteed aan de controle van het lopende jaar van gemeente Haarlemmermeer. De cijfers hiernaast zijn op basis van beste schatting per eind april.

Wij maken gebruik van een webportal (Connect) voor het uitwisselen van documenten. Voor de eindejaarscontrole over 2020 was 99% van de opgevraagde documenten bij cluster Financiën gereed bij aanvang van de controle. Dat is een zeer goede score. Daarnaast geldt voor de aanlevering van de VIC-dossiers (cluster Control) dat zes van de zestien dossiers gedurende de eindejaarscontrole (in plaats van bij aanvang van de controle) aanwezig waren. Hier ligt dus nog wel ruimte voor verbetering. We zien overigens wel dat de interne kwaliteitstoetsen (bij beide clusters) zorgen voor een verbetering voor kwaliteit. Over de gehele linie concluderen we dat ook de kwaliteit van de opgeleverde dossiers voldoende tot goed is.

Geen bevindingen te melden rondom onafhankelijkheid

Wij hebben onze naleving van externe normen en ons wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid met betrekking tot onze dienstverlening in 2020 bewaakt en bevestigen dat wij aan deze onafhankelijkheidsvereisten hebben voldaan en voldoen.

	Totaal geplande uren	%	Totaal werkelijke uren (est)	%
Partner	100	6%	89	5%
(Senior) manager	446	24%	434	25%
Overige medewerkers *	1.256	70%	1.226	70%
Totaal	1.802*	100%	1.749*	100%

** Inclusief de uren besteed door de afdelingen waaraan we werkzaamheden uitbesteden zoals het ‘Delivery Center’ en het ‘Competence Center’ (ongeveer 220 uur)*

99% van de controle documentatie was op tijd aangeleverd

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Bijlagen

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de SiSa bijlage. Hiertoe hebben we geen bevindingen te rapporteren.

Daarna staan we stil bij onze controle van de Wnt-verantwoording en de ontwikkelingen op dat gebied.

Vervolgens staan we stil bij de materialiteit die we hebben gehanteerd bij de controle van de jaarrekening van gemeente en de daaraan gerelateerde reikwijdte van de controle.

Als PwC vinden wij het van belang om u te laten zien op welke wijze wij de belangrijkste voorwaarden en aandachtspunten van de controle hebben gerapporteerd. Deze hebben we opgenomen in de tabel onder communicatie.

Tot slot staan we stil bij de verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening voor zowel het college, de gemeenteraad en ons als externe accountant.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Geen bevindingen in de SiSa-bijlage

De strekking van de verklaring bij de jaarrekening (inclusief de SiSa-bijlage) is goedkeurend inzake de getrouwheid en rechtmatigheid

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa bijlage bij de jaarrekening 2020. In 2020 zijn er veel SiSa regelingen bijgekomen. Van de dertien huidige regelingen zijn er zeven nieuw ten opzichte van voorgaand jaar.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden ('BADO') zwaardere rapporteringtoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

De rapporteringstolerantie is per specifieke uitkering:
- €12.500 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan €125.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan €125.000 en kleiner dan of gelijk is aan €1.000.000;
- €125.000 indien de omvangsbasis groter is dan €1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. In de volgende tabel hebben wij onze bevindingen per specifieke uitkering opgenomen.

De werkzaamheden rondom de ToZo regeling uitgelicht

In de nota verwachtingen accountantscontrole staat beschreven dat van de externe accountant wordt verwacht dat de opzet wordt geëvalueerd, het bestaan wordt vastgesteld én de werking wordt gecontroleerd in relatie tot de beheersing rondom het opvolging geven aan de IB-signalen (mede in relatie tot het gemeentelijke M&O beleid). Deze werkzaamheden hebben we uitgevoerd en hierover hebben we geen bijzonderheden geconstateerd.

Wel is er sprake van formele onrechtmatigheid omdat gebruik is gemaakt van DigiD voor de identificatie, dit heeft geen impact op ons oordeel.

Nr	Regeling	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
1	JenV A5	Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
2	JenV A6	Specifieke Uitkering Preventieve Aanpak tegen Ondermijning (onderdeel BOTOC)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
3	FIN B1	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
4	BZK C1	Regeling specifieke uitkering Reductie Energiegebruik	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Nr	Regeling	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
5	BZK C9	Specifieke uitkering woningbouwimpuls	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
6	BZK C31	Regeling vaststelling regels verstrekken eenmalige specifieke uitkering aan gemeenten huisvesting kwetsbare doelgroepen	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
7	OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
8	OCW D10	Volwasseneneducatie	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
9	IenW23 E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaai	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
10	IenW E26	Spoorse doorsnijdingen, tranche 1	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
11	EZK F1	Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
12	SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2020	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
13	SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2020	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
14	SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) _gemeentedeel 2020	Formele fout	€20,0 miljoen	Zie link.
15	VWS H4	Specifieke uitkering Sport	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
16	VWS H7	Specifieke uitkering Geweld hoort nergens thuis	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
17	VWS H7B	Specifieke uitkering Geweld hoort nergens thuis (sisa tussen medeoverheden)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
18	VWS H8	Specifieke uitkering voor lokale Sportakkoorden (Regeling Sportakkoord)	N.v.t.	N.v.t.	Zie link.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Formele onrechtmatigheid in relatie tot de identificatieplicht rondom de ToZo (G4)

In artikel 17 van de Participatiewet is een identificatieplicht opgenomen met een ID-bewijs. Veel gemeenten, waaronder Haarlemmermeer, hebben ervoor gekozen om identificatie via DigiD, BRP en Suwinet toe te staan voor ToZo 1,2 en 3. In overleg met het Rijk is dit als een formele onrechtmatigheid gedefinieerd en daarom niet van invloed op ons oordeel. Deze formele onrechtmatigheid is gelijk aan de totale omvang van verstrekkingen (levensonderhoud en kapitaalverstrekking) ad €20,0 miljoen.

Cumulatieve bestedingen bij Specifieke uitkering voor lokale Sportakkoorden (H8)

Deze SiSa regeling is nieuw in 2020. Bij indicator H8/01 is €0,- aan bestedingen verantwoord ten aanzien van ‘besteding aanstellen sportformateur’. Bij indicator H8/03 is €15.000 aan cumulatieve bestedingen verantwoord ten aanzien van ‘besteding aanstellen sportformateur’, in overeenstemming met het budget wat middels de meicirculaire in 2019 is verkregen. De bestedingen ten aanzien van het aanstellen van een sportformateur zijn dus reeds in 2019 gedaan.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

De bezoldiging van uw topfunctionarissen is juist verantwoord in de WNT-bijlage

Geen controlebevindingen in de WNT verantwoording 2020

Als onderdeel van onze controle hebben wij de nalevering van de Wet Normering Topinkomens (WNT) gecontroleerd. Uit onze controle blijken geen bevindingen. Op grond van de wet zijn de griffier en de gemeentesecretaris aangewezen aan topfunctionaris. Hun bezoldiging is juist en volledig verantwoord in de bijlage WNT in uw jaarstukken.

Wilt u meer weten over de WNT? Kijkt u dan op: https://www.topinkomens.nl

Bijlage Wet Normering Topinkomens (WNT)	
	U heeft twee topfunctionarissen verantwoord in de jaarrekening 2020.
	De twee huidige topfunctionarissen zijn beide in loondienst.
	U heeft in 2020 geen ontslagvergoedingen boven de WNT-grens uitgekeerd

WNT wijzigt in 2021 nauwelijks

In 2021 verandert er voor de WNT nagenoeg niets ten opzichte van 2020. Wel zijn de bedragen geïndexeerd op basis van de loonontwikkeling in de sector overheid. De wettelijke maximale bezoldiging voor topfunctionarissen is aangepast van € 201.000 in 2020 naar € 209.000 in 2021.

In de verantwoording van ‘Overige functionarissen (op functie) vervalt met ingang van 2021 de verplichte vermelding van de omvang van het dienstverband (van ‘datum’ tot ‘datum’).

De controleverklaring bevat een paragraaf inzake overige aangelegenheden over de anticumulatie-bepaling WNT

Sinds 2018 gelden specifieke WNT-regels voor de samenloop van uitvoerende topfuncties bij verschillende WNT-instellingen (‘anticumulatieregeling’). Deze regeling bepaalt dat het totaal van de bezoldigingen van meerdere uitvoerende topfuncties bij meerdere WNT-rechtspersonen of WNT-instellingen, niet hoger mag zijn dan het van toepassing zijnde algemene wettelijke bezoldigings-maximum (2020: € 201.000). In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2020 hebben wij geen controle uitgevoerd op de naleving van deze anticumulatiebepalingen. Dit hebben wij in onze controleverklaring bij de jaarrekening van gemeente Haarlemmermeer in een paragraaf inzake overige aangelegenheden tot uitdrukking gebracht.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

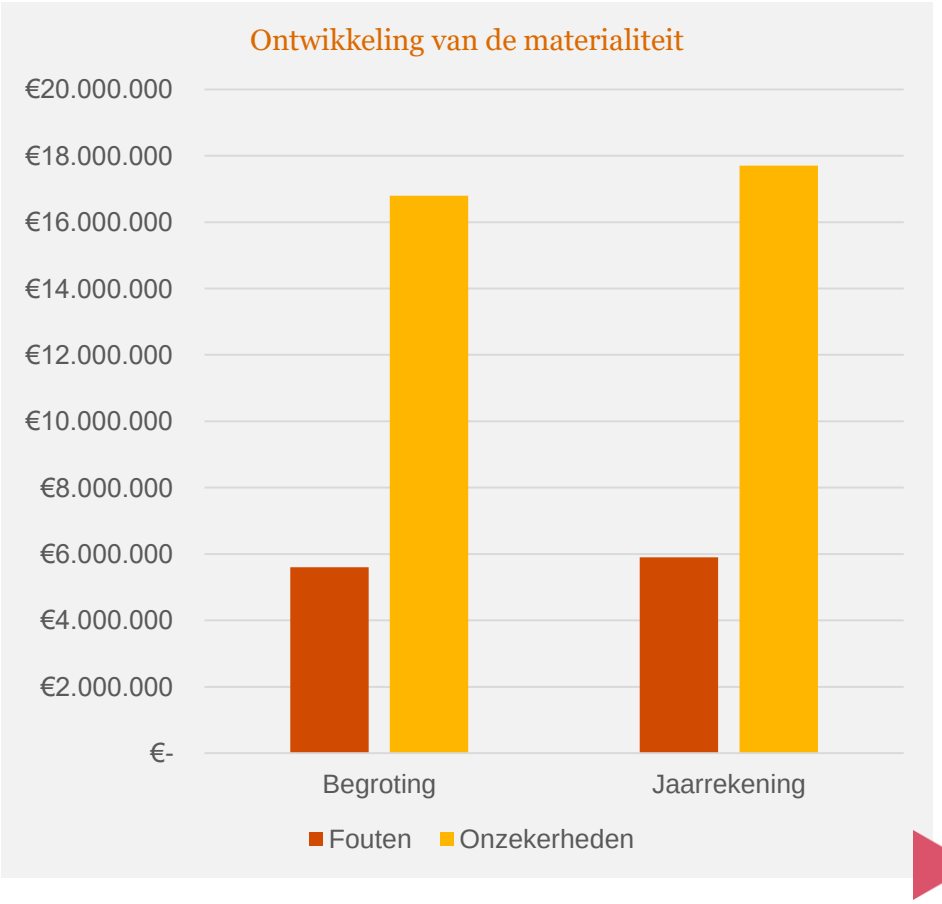
De materialiteit gedurende de controle is toegenomen

De gehanteerde materialiteit is €5,9 miljoen

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening' in onze controleverklaring. Afwijkingen worden als materieel beschouwd wanneer redelijkerwijs kan worden verwacht dat ze, elk afzonderlijk of in totaal, gevolgen kunnen hebben voor de economische beslissingen die gebruikers op grond van de jaarrekening nemen.

In het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden (BADO) zijn de goedkeuringstoleranties bepaald die de accountant ten behoeve van de oordeelsvorming over de jaarrekening van de gemeente hanteert.
De grondslag voor het bepalen van deze toleranties betreft de totale werkelijke kosten van de gemeente, inclusief de toevoegingen aan de bestemmingsreserves. Materialiteit bepaalt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en het effect van vastgestelde afwijkingen op onze verklaring.

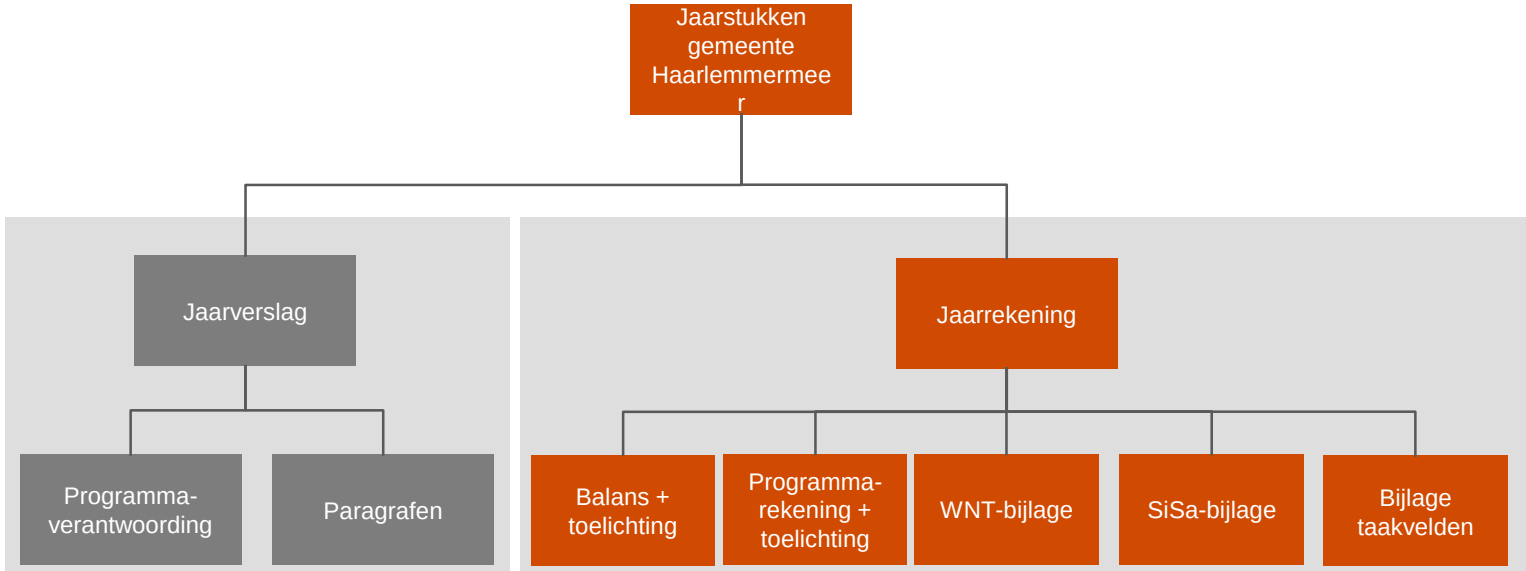
In ons controleplan hebben wij een materialiteit vastgesteld van €5,6 miljoen. Materialiteit wordt echter geactualiseerd op basis van de feitelijke financiële gegevens en wijzigingen in uw organisatie en omgeving gedurende het hele jaar. Aangezien de werkelijke lasten, inclusief dotaties aan de bestemmingsreserves, hoger zijn dan in de programmabegroting op basis waarvan wij onze initiële materialiteit hebben berekend, heeft er op basis van de wettelijke uitgangspunten een verhoging plaatsgevonden naar €5,9 miljoen.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Reikwijdte van onze controle

De reikwijdte van de controle is zo ontworpen dat er voldoende controle-informatie wordt verkregen met betrekking tot uw jaarrekening, ter ondersteuning van een kwalitatieve controle. In het controleplan hebben wij afspraken met u gemaakt over de reikwijdte van de controle. Wij bevestigen dat de definitieve reikwijdte van de controle gelijk is aan die in het controleplan. Onderstaand hebben wij een samenvatting opgenomen.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Update over onze communicatie met u

Als PwC vinden wij het van belang om u te laten zien op welke wijze wij de belangrijkste voorwaarden en aandachtspunten van de controle hebben gerapporteerd. Deze hebben we opgenomen in onderstaande tabel.

Vereiste communicatie grond van controlestandaarden	Controleplan	Rapportage interim-bevindingen	Accountantsverslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant.	●		
Bevestiging van de onafhankelijkheid van PwC	●		●
De zaken die zijn aangemerkt als kernpunten van de controle	●		●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle.		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude		●	●
Niet naleven van wet- en regelgeving			●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het management.			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring.			●
Standpunt van de accountant over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op de financiële verslaggevingsproces			●
Niet-gecorrigeerde afwijkingen			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de entiteit.			●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's.	●		●

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college en de gemeenteraad voor de jaarrekening

het college is verantwoordelijk voor:

- het opstellen en getrouw weergeven van de financiële positie inde jaarrekening in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- rechtmatige totstandkoming van baten en lasten en balansmutaties; en voor.
- interne beheersingsmaatregelen die het college noodzakelijk acht om een jaarrekening te kunnen opstellen en rechtmatige totstandkoming van transactie mogelijk te maken, zonder afwijkingen van materieel belang door fraude of fouten.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen.

De raad is verantwoordelijk voor het toezicht op het proces van de financiële verslaggeving door de gemeente.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het plannen en uitvoeren van een controleopdracht op een manier die ons in staat stelt om voldoende en passende controle-informatie te krijgen voor de onderbouwing van ons oordeel.

Onze doelstellingen zijn het krijgen van redelijke zekerheid of de jaarrekening als geheel geen onjuistheden van materieel belang bevat of die nu worden veroorzaakt door fraude of door fouten, en het afgeven van een controleverklaring waarin onze verklaring is opgenomen.

Voor een gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden verwijzen wij u naar de bijlage bij onze controleverklaring.

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving (1/2)

De verantwoordelijkheden het college bestaan uit:

- het identificeren en monitoren van de wet- en regelgeving die van toepassing is op de entiteit en zorgen voor volledigheid ervan;
- het uitvoeren van een risicobeoordeling die expliciet het risico op fraude omvat, door een analyse van prikkels en druk, kansen, en gedrag en rationalisatie, en het risico van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het opstellen en uitvoeren van programma's en beheersingsmaatregelen ter preventie, ontmoediging en opsporing van fraude (fraudebestrijdingsprogramma's) en niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het waarborgen dat de cultuur en de omgeving van de entiteit integer zijn en ethisch gedrag bevorderen;
- ervoor zorgen dat de activiteiten van de entiteit worden uitgevoerd conform de bepalingen van wet- en regelgeving, inclusief het voldoen aan de wet- en regelgeving waarin de vaststelling van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening wordt geregeld;
- het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van het management wordt gebracht.

De verantwoordelijkheden van degenen die zijn belast met toezicht (de gemeenteraad) bestaan uit:

- het versterken van een cultuur van integriteit en ethisch gedrag door middel van actief toezicht;
- het beoordelen van de vaststelling van frauderisico's door het management en niet-naleving van wet- en regelgeving, het nemen van passende maatregelen en het zorgen voor een juiste tone at the top;
- het waarborgen dat het seniormanagement en Raad van Bestuur passende maatregelen nemen om fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te ontmoedigen en te voorkomen, voor een betere bescherming van investeerders, medewerkers en andere belanghebbenden;
- het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van de gemeenteraad wordt gebracht.
- het aannemen van een kritische houding ten opzichte van het college op het gebied van niet-gebruikelijke transacties met verbonden partijen en tussen ondernemingen binnen de groep.

De verantwoordelijkheid van de accountant bestaat uit:

- het plannen en uitvoeren van de controle om een redelijke zekerheid te krijgen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat, hetzij door fraude of door fouten.
- het beoordelen of de programma's en de interne beheersingsmaatregelen van de entiteit, waarmee geïdentificeerde risico's van materiële fouten als gevolg van fraude en van niet-naleving van wet- en regelgeving worden aangepakt, op de juiste wijze zijn opgezet en worden uitgevoerd;
- het evalueren van het proces dat het management hanteert voor het beoordelen van de doeltreffendheid van de programma's en interne beheersingsmaatregelen in verband met fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving;

Introductie
Kernboodschappen
Conclusie
Speerpunten
Ontwikkelingen 2020
Jaarverslag
Jaarrekening
Vooruitblik 2021
Samenwerking
Bijlagen
SiSa
Wet normering topinkomens
Materialiteit
Communicatie
Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving (2/2)

- het evalueren van iedere fraude door het seniormanagement en het effect op de beheersingsomgeving;
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In de context van onze controle van de jaarrekening zijn onze doelstellingen met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving als volgt:

- het vaststellen en beoordelen van het risico van materiële onjuistheden in de jaarrekening als gevolg van fraude en als gevolg van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de beoordeelde risico's van materiële onjuistheden als gevolg van fraude, door een gepaste controleaanpak te ontwerpen en te implementeren;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de naleving van de bepalingen van die wet- en regelgeving waarvan algemeen wordt erkend dat ze directe gevolgen hebben voor de bepaling van materiële bedragen en toelichtingen in de jaarrekening; en
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.